

50487

A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KISS JÓZSEF.

47. szám.

VI. Évfolyam.

TAAFE.

*
Ajánlja
teljes felszereléseit
fűfűrukákban és fekérmekükben.
Elismert kitérő ssabás. Legolcsóbb árak

English Warehouse
DEUTSCH F. KÁROLY
Budapest, Andrásy-ut 1. sz.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
VII., Erzsébet-körut 6. sz.

== KARÁCSONY! ==

A karácsonyi alkalmi vásár

Lessner D. áruházában Bécsben

az idén rendkívül gazdag, szinte meglepő választékával nyílt meg a gyapju-, selyem- és mosószövetek, valamint barket-árúknak, melyek végtelen sorokban vannak felhalmozva az áruház helyiségeiben. Minden versenyt kizáró olcsó árain révén — melyek megszabásánál egyedül az a cél lebegett előttem, hogy a nagyérdemű közönségnek példátlanul jutányosan nyújthassam a legjobbat és legszebbet — abban a kellemes helyzetben vagyok, hogy fölötte nagyszámu vevőket remélhetek. **Saját tájékozása érdekében** ezennel tisztelettel meghívom a nagyérdemű közönséget impozáns áruraktárain és legszebb karácsonyi alkalmi kelméim megtekintésére.

Kiváló tisztelettel

Lessner D.

Duplaszéles, egyszínű és mintázott gyapju-szövetek métere	21 kr.
Duplaszéles, divatos, jóminőségű, mintázott gyapjuszövetek métere	28 „
Duplaszéles Baige jóminőségű	30 „
Tiszta gyapju, duplaszéles jóminőségű ruhaszövetek	30 „
Tiszta gyapju, duplaszéles kasan	30 „
Duplaszéles, divatos nyári szövetek selyemmel	30 „
Diagonál-szövet, duplaszéles	30 „

Selyem-foulardok legszebb és legújabb mintákban (tisza selyem)	métere 34 kr.
Selyem armuret-ek	65 „
Surah rayé, tisza selyem	85 „
Selyem-foulardok, nagyon szép és legújabb mintákban (tisza selyem)	45 „
Valódi, Shangai-Pongis tisza selyem, remek minták	96 „

MÉG JELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre frt 10.—

Félévre > 5.—

Negyedévre > 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VII. ker., Erzsébet-körút 6. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adtnak vissza.

— Budapest, November hó 24. —

Krónika.

A császár barátja.

— november 22.

Mikor még az immár haldokló Eduárd gróf ép erőben s mosolygó egykedvűséggel ült az osztrák miniszterelnökök székén, sokszor járt eszemben az a mindenesetre alárendelt jelentőségű kérdés: mért gondolom én, hogy ezt a hosszukás képű, nyílt arcú embert csak tévedésből keresztelték *Eduárd* névre, s hogy az ő igazi neve, az a név, amivel a magabaszállás titkos óráiban, tükör előtt az ember maga-magát nevezi néven, voltaképpen *Ruprecht*, vagy legalább is *Fridolin*?

Tudom, a *Taafe*-k grófi családja nem német eredetű; úgy mondják, egy ir fejedelmi ág késő hajtása. De annak a legendás *deutsche Treue*-nak, mely a teljesen elporoszosodott német *Reich*-ben már csak a régi krónikákban és balládákban található; ennek a középkori hűségnek a legtisztább, legigazabb s talán utolsó képviselője éppen az a *Taafe* Eduárd gróf volt, aki most harmadik hónapja, hogy élet s halál közt vergődik, s a betegsége természeté szerint a fölépülés minden reménysege nélkül elvergődhet akár még egy fél esztendeig, mint ahogy annak idején a mi drága Deák Ferenczünk álló egy esztendeig haldoklott.

A romantika nem halt ki, csak a formája vált másra. A fejedelmi németség minden hagyományai a Duna mellé vonultak, Bajorországba és Ausztriába. A Rajna még a Majna porosz lett és luteránus, csak a Duna katolikus még és német, Regensburgtól Bécsig. A habsburgi Rudolf gróf késő maradékai új császárságot alkothattak a régi helyébe; a spanyol retortában nemzetközivé finomodhattak, s ma immár megoldhatják azt a problémát is, mint lehet egy és ugyanaz a fejedelmi férfiú egy és ugyanabban a perczben osztrák hazafi és magyar hazafi, s ezeken felül cseh, morva, lengyel, olasz, dalmát, szlovén, német, magyar, oláh, szerb, tót, horvát, örmény, szász és rutén nemzeti-ségű; a lotaring vér idegen elemeket elegyíthetett az éreikbe; a birodalmaik, különösen az osztráknak a körülményei szláv szempontokat tehettek a fölfogásukban uralkodóvá: mégis, a lehanyatló Wittelsbachokat s a porosz iga előtt meghajlott szász Wettineket nem tekintve, a Habsburgok a középkori gyönyörű németségnek utolsó létteményesei, legfejedelmibb megszemélyesítői. Ők az

utolsók s az egyetlenek, akik még e korszak külön levegőjében élnek, ebben a különös, lágy és langyos levegőben, melyben oly szépen tenyészik a romantika kék virága.

A középkorral együtt tűnt le a nagyurak ideje is, — de a Habsburg ma is a világ leguribb familiája. Az egyéniség érvényesítésének középkori vonása erősen megvan a tagjaiban, s ahol megnyilatkozik, uri módon nyilatkozik meg. A mai német császár is erős egyéniség, de minden erő kifejtésének megvan az a mellékize, amit fejedelmi személyről szólván, nem tudok milyen néven nevezni, ám a nagy Napoleonban maga II. Vilmos császár nevezte kitünő szóval *parvenü*-ségnek. Milyen más teszem az Orth János alakja, aki mikor kimondta, hogy én *én* vagyok, eldobott magától minden külső támasztékot, s fedetlen fővel, puszta kézzel szállott szembe a legfejedelmibb ellen-ségekkel, melyeknek neve szélvész, tenger és munka!

S a Habsburgok az utolsók, akiknek hívei vannak. Az olasz királynak s az angol királynőnek védői és zarnokai vannak. Az orosz császárnak s a németnek hivatalnokai, talphyalói és ellenségei. A török császárnak szolgái, a spanyol regenszőnek testőrei. Csak a magyar királynak s az osztrák császárnak vannak, hogy középkori szóval éljek, *hűbéreseik*: nagy urak, majd akkorák, s épp olyan büszkék, mint maga a fejedelem, s mind e nagyságukkal, büszkeségükkel és hatalmukkal az ő szeretett uruk szelvényét szolgálják.

Ilyen hive volt a mi királyunknak Andrassy Gyula gróf. E két nagy egyéniség közt való viszony: leginkább az Andrassy visszalépésekor világosodott meg. A fejedelem kiküldi az ő hű emberét, hogy tegye meg ezt meg ezt, oldjon meg ilyen meg olyan föladatot. A hű ember dicsőségesen megoldja, aztán nyugodtan vonul vissza az ő nagyuri várába. Az Andrassy küldetése szép volt és magyar főurnak való. Ujjá alkotni egy tönkrement országot s helyreállítani egy monarkia erejét és tekintélyét: ez volt az ő föladata s ő meg is oldatta. S az ő államférfiúi nagyságát nem kisebbíti, hogy ez a föladat, noha nagy volt, nehéz és fáradságos, de nem volt egyszertien lehetetlen. Mert Andrassy Gyulának a monarkia jobbik felé jutott, Magyarország, s az ő munkásságát a *siker* csillogó reménysege hevithette.

A rosszabbik fél *Taafe* grófnak jutott: Ausztria kormányzása. Ez lehetetlen föladat, mert Ausztria lehetetlen státus-alakulat. Megpróbálta a liberalizmus, megpróbálta a konszerváció, megpróbálta a németség s megpróbálta a szintelenség, megpróbálta az abszolutizmus és

megpróbálta a parlamentarizmus: belevesztett mindvalamennyi. Ausztria az a retorta, melyben egymáshoz nem való elemek meg nem felelő mennyiségben valami csuda útján egybekeveredtek — de a legcsekélyebb mozgásra elválának egymástól s a retortát felrobbantanák. Nem tarthatja őket együtt, csak a teljes mozdulatlanlás, s az ilyen álladalom kormányzásának csak egy elve lehet: *quieta non movere*. S minthogy az élet mozgás, Ausztriának nem szabad élnie, csak vegetálnia. Ezt, a vegetálást, jelenti az a híres osztrák szó, a *Fortwursteln*, melylyel, vidáman mosolyogva, maga Taaffe gróf illetve a maga politikáját.

Ez a mosoly vidám volt, mint az étellel való teljes leszámolás mosolya. A Taaffe grófnak maga a föladata is dicstelen volt. Ha sikerül: a dicstelenséget perpetuálja. Ha nem sikerül, vele jár az a dicstelenség, ami a kudarcot vallott státusembereket sujtja. Aki ilyen föladatot elvállal, tudhatja, hogy a személye reputációját egyszerűsmindenkorra föláldozta. S ezért sem Taaffe előtt, sem most ő utána Ausztriának ilyen értelemű kormányzására nem is vállalkozott senki.

Ő megtette, s evvel az ő fejedelmi megbizójának a férfiember legnagyobb áldozatával adózott. Ekkora áldozatra csak a szerelem képes és a barátság. S aki a Taaffe gróf politikáját meg akarja érteni, az ő türelmét, az ő kitartását, az ő csodálatos szívósságát: magyarázatért messze időbe kell visszamennie, azokba, mikor valahol Schönbrunnban vagy Laxenburgban a kis Taaffe Eduárd gróf együtt játszott a ő gyermekjátékait egy szőke szép kis fiúval, a Ferencz Károly főherczeg legidősebb fiával: Ferencz József főherczeggel.

A mai halálos betegségétől bizonyára már akkor gyenge volt a karja, mikor nem győzte többé mozdulatlanlásban tartani (mert ehhez kell a legnagyobb erő!), s egy váratlan mozdulatával, a választási reform proklamálásával olyan lökést adott Ausztriának, melynek a robbanása legelsőbb is őt magát röpitette levegőbe. Szétzúzottan, halálra sebesülten esett vissza a magánéletbe, s a sors úgy akarja, hogy a testi élete se tartson tovább a politikainál. Az ő fejedelmi barátjának minden baráti meleg érzése bizonyára ott időzik Ellischauban, az önfeláldozó hű ember haldokló teteménél. Mert az volt Taaffe Eduárd gróf, a középkori romantika szánandó maradványa, — tiszteletreméltó megtestesítője annak az osztrák fogalomnak, amit nem is tudott, csak osztrák költő szavakba foglalni: *Ein treuer Diener seines Herrn*.

Dixi.

Valami jó csak akad, minden asszonyban. Nem csuda: hiszen a férfiből vétetett.

*

Dicsérd egy nő erényes voltát... és rögtön a tükörbe néz, nem csunyult-e meg tegnap óta.

*

Minden ítéletet meg lehet föllebbezni, csak a Párisét nem.

M. B.

Őszi képek.

I.

Viszontlátás.

*Távol utról, dél örök nyarából
Megjöttem, hogy újra lássalak,
S nem busít, hogy üdvöm küszöbénél
Csüggedt ősz és hervadt lomb fogad.*

*Itt van velem dél minden virága,
Minden fénye, napsugara, lásd —
Elborítom szívem tavaszával
Körülted az őszi hervadást.*

II.

Novemberi estén.

*Ha minden üdvnek, amit ellemetlünk,
Sírjára egy-egy mécszet gyujtanánk
S könyvet szentelnénk minden fordulónak,
Mely gyászt hullat reánk —*

*Sziviünk színüllig volna fájdalommal,
Nem szünnének meg soha könyeink
S úgy rémlenek: ahány napot csak élünk,
Halottak napja mind...*

Endrődi Sándor.

Asszony és lóhistória.

Irta: SZÖLLŐSI ZSIGMOND.

Atyja kálszigeti Béry Miklós volt, anyja született Höllingsheim grófnő von Hochwalden, őt magát Margitnak hívták és tizenkilenc éves volt.

A haja olyan aranyos szőke volt, mint a déli napsugár s szemei olyan mély feketék, mint az éjszaka.

Csupa szó volt és csupa vidámság; csupa kedély és egészség. Emellett kissé pajkos és kissé rakoncátlan.

Télen már ünnepelt hősnője volt a vigadói báloknak, mikor nyáron a kálszigeti kastélykert magas kőfala mögül vadgesztenye golyóbisokkal még egész komoly ütközeteket vívott a mezitlábás parasztyermekkel.

A harmadik farsangján történt, hogy, miután igen szép számú kosarakat osztogatott ki az udvarának, egyszerre a kis madárka maga is lépre került.

A fiatal embernek ez idő szerint még csak kilátása volt igen szép jövőre a miniszteriumban, de a bajusza tagadhatatlanul impozáns tömör feketeségben kunkorodott fölfelé és ifju kora daczára máris számtalan össel és hatalmas vállakkal dicsekedhetett, mindezekon felül pedig végtelen chikkel tánczolta a csárdást.

Egy szédületes keringő után a leány, az elkényeztetett gyermekek makacs vakmerőségével, hirtelen félrevonta tánczosát és égő szemekkel, csodálatosan remegő hangon mondá neki:

— Én szeretem magát, Baan; vedyjen el engem!

A hirtelenül felkunkorodó impozáns bajusz egy pillanatig, bután meredt előre, de mikor Baan Tivadar aztán mélyen belenézett abba a két harmatos fekete

csillagba (mondják, hogy a telekkönyvbe már előbb bele-
nézett), úgy érezte, hogy a hófehér chemisette alatt az ő
kitűnően regulázott szívét is környékezi valami édes me-
legség, alkalmasint az a bizonyos érzelem, amiről a poé-
ták olyan sok badarságot összedalolnak.

Baan Tivadar azonban nem volt poéta, hanem
fogalmazó a belügyminiszteriumban s egy reményekre
jogosító miniszteri fogalmazó ilyen esetben nem dalol,
hanem azt teszi, amit a közönséges nyelven az alkalom
megragadásának szokás nevezni és Baan Tivadarnak volt
annyi esze, hogy amit megragadhat, azt meg is ragadja.

Külömben is egészen tiszta dolog volt.

Pompásan össze fognak illeni, csak éppen kis elő-
léptetést várnak be. S hogy egy olyan tehetség, mint
Baan Tivadar, ne várjon sokáig a titkárságra, arra nagyon
jó szer kálszigeti Béry Miklós, aki te-tu a kegyelmessel.

*

Atyja Sir Charles, ez a tüneményes mén, anyja a
Derby győztes Edda, őt magát Esparanzának keresztel-
ték s a legremekebb formájú háromévesé volt a turf-
saisonnak.

Lengő sörénye úgy folyta körül pompás hajlásu,
hosszudad szikár nyakát, mint a hig arany, okos két
szeme szinte kivilágított csontos fejéből.

A Derby izgalma agyonnyomta a két első verseny
érdekességét. A nagy tribün csak közben telt s egyedül
a pálya közepén tolongó vasárnapi publikum üdvözölte
riadó lelkesedéssel a könnyen beérkező favoritokat.

A nagy verseny előtt aztán kitört az a sajátos,
idegbontó láz, melynek miazmái csakis ott keringnek a
turf villamos, izzó levegőjében.

Két határozott favoritja volt a közönségnek és a
bookmakereknek egyaránt. A »nagy gróf« Kreszczenszky
Száva fekete ménje, Viktória és a kálszigeti Béry Miklós
Esparanzája. Súlykülömbőség alig volt közöttük és mind-
kettő egyenlő oodssal állott a bookmakerek fekete tábláján.

Kálszigeti Béry Miklós már előző este hallatlan ösz-
szegeket fogadott a lovára, hideg, fatalista nyugalommal,
mint aki biztos a maga dolgában egészen.

A lovak kivonultak a próba-galoppra.

A hatalmas tömeg csendesesen morajlott a kifeszített
ernyők alól, az aggodalomtól kipirult arcok tekintettek
mohó kíváncsisággal előre s a birói emelvény egyik osz-
lopán ott zöldelt a hatalmas babérkoszorú, melynek három-
színű szalagja mozdulatlanul, lomhán lógott alá a szél-
csendes levegőben.

Szingazdag sorban lépkedett előre a hét versenylő,
elől Viktória és leghátul Esparanza.

Béry Miklós szeme felragyogott egy pillanatra.

A nemes állat annyi nyugodt méltósággal, annyi
fenséges kéccsel lépkedett a sorban, tartásában, okos
tekintetében annyi volt a biztos diadal előtudata, hogy
bravuros lovasa, a kis Labyerre sem tudott elnyomni egy
önbizott, futó mosolyt örökké jéghideg arczán.

A légben a diadal és remény szárnyain uszott ez a
név: Esparanza.

A totalizátoroknál szilajon csattogott a jegybélyegző
és kálszigeti Béry Miklós — ki e pillanatban mindent, ő
jól tudta, hogy mindent kockára tett — olyan nyugodt
szívvel, biztos kézzel jegyezte egymásután a téteket,
mintha valami jó szivarról volna csak szó.

Végre csöngettek.

A starter zászlaja átvillant a poros verőfényen s a
pompásan sikerült indítás után egy másodperczig nyilelle-
nes vonalban csapott előre a hét versenylő.

De csak egy másodperczig.

A következő pillanatban szédítő iramban vágott
előre a hatalmas fekete mén, Viktória. Nyomán két elha-
nyagolt outsider s a megbomlott sor végén Esparanza,
melynek kantárát hatalmas erővel feszíté a kis Labyerre
derékszőgben hátrahajlott vaskarja.

Viktória vadul iramlott előre mintegy ezer méteren
át, a mikor Esparanza lovasa hirtelen kinyújtá behajtott
karját és megereszté a feszesen tartott kantárt.

Mint a lecsapó villám száguldott előre a fékevesztett
mén, aransörénye szilajon lebegett utána, keskeny, for-
más teste megnyult, mintha nem is futott, de szédítő
gyorsasággal uszott volna a kék verőfényben.

Lovat ló után elhagyva, vonult előre a diadalmas
fehérekék dress. Viktória, amint érzé, mint nyomul utána
diadalmas ellenfele, teljes erővel, fergetegként viharzott előre.

Hosszu, habos nyakát előre nyújtá, orrlíkain fütyülve
tolult ki a gőz, vérbeborult szeméi kidagadtak, kinyújtott
lábai alig érintették a földet.

Hiába!

Hiába suhant meg a sajgó korbácsütés gőzölgő
testén, repülő ellenfele, mint maga a szárnyas diadal robo-
gott el mellette.

Viktória verve volt.

Egy artikulatlan, viharos ordítás rázta meg a
mozdulatlan levegőt. Esparanza elől jött, korbácsütés nél-
kül, legyőzhetetlenül.

És ekkor történt valami.

Nem volt már előtte több 200 méternél a 2400 bói,
mikor a diadalmasan elől rohanó ló egyszerre hirtelen
felkapta fejét s a másik pillanatban fájdalmas, reszkető
horkanással bukott féltérdre, úgy, hogy lovasa egyensúlyt
vesztve nyakán keresztül bukfenchezett a pálya pázsitjára.

A diadalordítás elnémult s ezer arcz sápadt halálra.

A másik pillanatban pedig szédítő gyorsasággal tört
előre a legszélsőbb outsider a »Vadrózsa« s a meggypiros
dress elsőnek vágatott el a birói páholy oszlopánál a halálra
kimerült Viktória előtt.

Valami kifejezhetetlen, névtelen düh zárta le az elhal-
ványult ajkakat; mely mint egy néma istenkáromlás szállt
szét az izzó levegőben.

Pedig egyszerűen csak az történt, hogy Esparanza
»letört«.

... Még ugyanazon este sürgőnyt kapott a méltósá-
gos asszony, ki beteg idegeit erősítette Karlsbadban,
hogy a leányával futár-vonaton siessen haza a fővárosba,
igen, igen fontos családi ügyben.

A külön szakasz bársonypamlagán kételyektől dulva
vergődött a szegény idegbeteg asszony; a leány pedig
sápadt arcczal bámult belé a vak éjszakába.

Mire hazaérték, kálszigeti Béry Miklós már biztos
kézzel intézte el a *családi ügyet*. Nem remegett a keze
most sem.

*

Az eső sűrűn szitált, a Rókus órája felet ütött;
már pedig a tanácsosné pedáns pontossággal szereti be-
tartani a zongora-órát, a madmoisellenek tehát kocsira
kellett ülnie, hogy le ne késsék.

A madmoiselle kissé szikár, hideg, fehér arczu leány
völt, mély fekete szemekkel, melyeknek szegletéből ráncz
vonult át a fehér arczon. Gondosan kialakudta a fuvarát a
budavári Szent-György térig, s beült a kopott egyfogatuba.

A komfortáblis lovak nem szoktak repülni, ez meg
a félszemére vak s egyik első lábára rokkant is volt.

Az eső is sűrűn esett, a felvezető hegyi út is sikos
volt, nem csoda, ha az Albrecht-uton egyszerre kifutott
a szegény állat alól a talaj, s a nyomorult pára keser-
ves hörgéssel vágódott hanyatt a vizes kavicsra.

A kocsis éktelen káromkodással püfölte a tehetetlenül vergődő szegény gebét, a pokol fenekére kívánva minden vén skatulyát, a kinek ilyen kutya időben szotytyan kedve a várba felmászkalni.

A sápadt arczu madmoiselle is kiszállott. Szótlanul fizette ki a káromkodó suhancot, egy pillanatig meleg szájalommal nézte a szegény, hörgő párát, — mely mondhatlanul kinos fájdalommal emelé égne egyetlen ködösülő szemét — azután gyalog sietett föl a sikos hegyi uton a szakadó esőben.

..... Atyja kálszigeti Béry Miklós, anyja szü-
ietett Höllingsheim porosz grófnő von Hochwalden volt,
— s őt magát mielőtt madmoiselle Margot-tá nem vált,
— Margitnak hívták, s valamikor három farsangon át
királynője volt a fővárosi báloknak.

..... Atyja Sir Charles volt; anyja Edda, — őt
magát, mielőtt komfortáblis ló lett volna belőle, — Espa-
ranzának hívták s valamikor a legremekebb formája
háromévese volt a kontinensnek.

Egy verőfényes nyári délután aztán *letörtek* mind
a ketten.

Köd a körúton.

*A nagy körútra ráborult az est,
Ólmos homályban úszott Budapest.
A szürkeség ködében itt meg ott,
Egy-egy magános lámpa pislogott.
A szürkeség körülvelt engem is,
És este volt az én szivemben is.*

*Igy ógyelegetem ok meg czél nekiül
Átázva, fázva, némán, egyedül,
Emberre nem találtam útczahosszat,
Barátaim a klubban szórakoztak,
Mogorván, tépelődve bandukoltam
Kivert kutyánál nyomorultabb voltam.*

*Ásitva néztek rám sötét falak,
El-elkerült egy-egy gyanús alak,
Én mérhetetlen bíval a szivemben
Csak mentem elmerülve, egyre mentem,
Mig megtaláltam egy-kis ablakot...
Valamikor valaki ott lakott.*

*Valamikor egy szőke lányt szereltem,
Fiatalok voltunk még mindaketten
És gyakran ültünk együtt odafent,
Én balra mentem és ő jobbra ment
Övé a bók, a ragyogás, az élet,
Én belém már csak hálmi jár a lélek.
Övé a fény, a kaczagó tavasz,
Enyém a sóhaj, szenvedés, panasz.
Ő egy csodás, szép, rózsaszínű álom,
Az én szivem egy szomorú, kopár rom,
Fagyos csókjával rátapadt a dér,
Hajám még barna, szivem már fehér.*

*S amig tünődöm bús emlékeken —
Az ifjuságot sirva temetem.
Bűbájos, édes tündéralmokat
Szivem ölébe többé nem fogad.
Csókkal kínálnak édes asszonyok,
De én szeretni többé nem fogok.
Ami gyönyört és boldogságot ad,
Arról az ajkamon szó nem fakad.
Vágytól a szivem többé nem remeg,
Egy szőke lány volt.. és az ölle még.
Fojtó a köd, a szemem is lezárul...
Ez az utolsó dal a szőke lányrul.*

Heltai Jenő.

Tü-dü-tér.

— november 20.

Mihálkovicz Géza egyetemi professzor a M. T. Akadémia hétfői ülésén azt fejtegette, hogy az anatómia idegennyelvű terminusai helyett jó magyar műszókat kellene alkotni.

A kitünő anatómus e törekvése épp olyan dicséretes, mint a milyen fölösleges.

Aminek az anatómia nyelvéből magyarnak kell lennie, az meg volt, készen volt és igen tökéletes volt már az időben is, mikor eleink bejöttek Ázsiából. Hogy csak egy példát említsek, ime, nagyjából, a fejét illető ősi szókincs: koponya, agy, agyvelő, homlok, halánték pofa, áll, kupa, szem, szem héja, szem pillája, szem szöglete, szemöldök, szem fehére, szem feketéje, szem bogara, szem csillaga, fül, fül lyuka, fül czimpája, fül hegye, orr, orr lyuka, orr czimpája, orr hegye, száj, száj széle, száj szöglete, száj padlása, ajak, nyelv, iny, nyeldekklő, fog, első fog, szem fog, záp fog sat. Ebből elvenni nem szabad; ehhez hozzátenni nem kell.

Ezt olvasván, minden okos ember azt mondja:

— Ez a nép nyelve. Ezzel a szókincscsel dicsekszik az emberevő szerecsenyek idiómája is. Ennyi anatómiát tud minden gyermek. De hol vannak a tudományos kifejezések?

Ebbe a képzelt közbeszólásba ragaszkodok én most bele:

A tudományos kifejezés tudományos fogalomnak a teste. Akj nem ismeri a fogalmat, nem érti meg a kifejezést, akár görög, akár deák, akár magyar vagy bármilyen nyelvű az a kifejezés.

A menyecske ijedten hivatja az orvost:

— Jaj, doktor ur, a kis fiam egyre sir és a tüléhez kapkod. Mi baja lehet?

Az orvos megvizsgálja a gyereket, aztán beszél. Beszélhet pedig háromféleképpen.

Vagy így:

— Nagyságos asszonyom, az Elemérke *meatus auditorius externus*ában *corpus alienum* van.

Vagy így:

— Nagyságos asszonyom, az Elemérke külső halló járatában idegen test van.

Vagy így:

— Nagyságos asszonyom, az Elemérke valamit dugott a fülébe; ne ijedezzen, mindjárt kiveszszük.

A doktor, minthogy okos ember, a három közül az utóbbit fogja mondani a menyecskének. Mert a jó doktor, ha értelmes laikussal van dolga, keil, hogy a tudományát popularizálja is, amennyire szükséges és szabad. Ennélkül holt az ő egyik legnagyobb ereje: a szuggerálás, a megnyugtató. Ha tudományos nyelven akarja gyakorolni ezt az erejét: nem vigasztal, sőt talán rémit, mert nem értik őt meg és titkos értelmű szavaiból csupa rossz dolgot hüvelyeznek ki. Tehát az orvosnak, mikor laikussal beszél, azon a nyelven kell szólnia, amelyen a sátoros magyarok szólottak most ezer esztendeje; mivelhogy az orvostudomány még mindig nem olyan mesterség, mint a törvényhozás, amelyhez mindenki ért. Vagyis a doktor mindig csak nagy általánosságokat emlegethet, hogy úgy mondjam: makroskopián beszélhet, mert mihelyt részletekre tér, ott az ismeretlen szó, azaz hogy az ismeretlen fogalom.

Hiába fordítok én le valamely görög vagy deák-műszót olyan tösgyökeresen, olyan szépen, hogy a magyar angyalok is sirnak örömben a felhők között: nem érti azt meg senki, aki a dologgal nem foglalkozott; és nem tudja még a legjelesebb orvosnövendék sem: mi az a *nervus accessorius Willisii*, ha el nem olvasta a könyvekben, ha a professzor nem demonstrálta előtte s ha nem ismeri becsületesen az agyvelő egész anatómiáját és fiziológiáját.

A természettudományok terminológiája egységes a világon. Mióta a tudósoknak és eruditusoknak, sajnos, nincsen meg többé az ő saját nyelvök: a deák, az internacionális érintkezés eszköze már csak ez az egynehány ezer merev műszó. Ez a szókinccs azonban több az érintkezés eszköznél; ez a helyes, a világos, a határozott és minden-tévedést eleve meggátló egyetlen módja a faktumok néven nevezésének. A diplomácia a francia nyelvvel él, mert terminológiájának szókinccse francia, megállapított fogalmaknak megvan a maga megállapított neve és szavat csürni-csavarni, magyarázgatni, balul érteni nem lehet. Az orvostudomány *thesaurus linguae*ének ugyanez a jelentősége. Ime egy példa. A *trachoma* azzal a szerencsétlen gazdagsággal dicsekszik, hogy minden európai nyelvben van egy csomó egyértékűje. Csinált rá szót a nép; lefordították többféleképpen a tudós emberek. Ez a fordítás nem mindig olyan, aminő a »szemcsésköthártyalob«; és Csapodi professzor, azt hiszem, ki tudna gondolni tiz jó magyar és valamely oldalról mindig találó nevét is. Szóval válogathatnánk a szinonimákban. De van-e szemorvos, aki hazabeli vagy külföldi társával bármely nyelven értekezve, nem a görög szóval él? Van-e, aki valamely magyar, német, vagy francia neologizmus-hoz folyamodik? Nincs, mert annak a szembajnak a tudományban egy neve van: a *trachoma*. Ezt minden szakbeli érti és nem tévedhet a révén.

Ilyen a többi ezer és ezer műszó a természettudományoknak minden ágában. Mire való őket lefordítani? Igazán nem tudom. A laikus egy csöppel se érti jobban a fordítást, mint az eredetit. A szakbeli a fordításon nem okul; neki nem fordításra, hanem a fogalom megismerésére és definíciójára van szüksége. A görög és deák mellett az a harmadik nyelvű szó ő reá nézve fölösleges teher. Soha sem használja. Mert, hála istennek, elmúlt az a rossz világ, mikor a magyar orvosok könyveket irtak, amelyekben nem volt egyetlen egy idegen műszó. A Bugát tü-dü-tér-nyelve maholnap úgy kihalt, mint az egyiptomi nyelv; és azokat a magyar, rettenetesen magyar könyveket a legujabb nemzedék már csak magyar-latin dikcionárium: a *Szóhalmaz* segítségével érthetné meg, ha ugyan kíváncsi volna a megértésére.

Mihálkovicssal professzorban a tiszta magyarság szeretete és az ép nyelvérzék dolgozik, mikor azt sürgeti, hogy fordítsák le a terminusokat helyesen. Mert őt a helytelen fordítások bántják. Azokat akarja elpusztítani. Holott ha új magyar terminológiát csinálnánk: magyar szó küzdene a magyarforma szóval s a háboruságnak talán sose lenne vége. A rossz magyar szó leghatalmasabb irtója a világnyelv. »Légszész« nincs többé; megfojtotta a *gáz*. »Élén«, »köneny«, »bátrany« nincs többé; meggyilkolta az *oxigén*, a *hidrogén*, a *bizmut*. És megdöglött a »foltos nyakorján«, de él és uralkodik a *zsiráf*.

Azt szeretném tudni, hogy Mihálkovicssal professzor mikor élne azokkal a jó magyar műszavakkal. Ha megörvendeztetne bennünket és népszerű előadást tartana a Természettudományi Társulatban például az agyvelőről: azt hiszem, laikus hallgatónak mindig könnyen érthető meghatározásokkal írná körül a fogalmat, melynek pusztán nevére csak a szakbeliben támad képzet. Az amfiteátrumban bizonynyal mindig a tudomány nyelvén beszél, mint különben a világnak minden anatómusa; és ott a fiatal ember úgy tanulja meg a tudomány nyelvét, mint a kisgyerek a magyar szót: először a tárgyat ismeri meg s csak azután tér rá a nevére. A terminus helyes fordításához a növendéknek nincsen köze. Vagy tud egy kicsit görögül és deákul s akkor, az emlékezőtehetség segítése végett, kisütheti, micsoda szavakból van összegyűrve a *synchondrosis sphaenooccipitalis*; vagy egyszerűen úgy tanulja meg, mint megtanulta az István vagy György nevet; soha nem fájt a feje azért, hogy István voltaképpen *στέφανος* vagyis koronás, György pedig *γεώργιος* vagyis földműves.

Szavak soha sem ölik meg a nyelvet. Se a nyavalyás rossz csinálmány, se az idegen szó. A korcs magától is elpusztul, mint minden, ami életre nem való: idő kérdése az egész. Az idegen szó pedig soha nem üt sebet a nyelv testén. Istenem, milyen klasszikus, ép németséggel írnak a porosz meg osztrák doktorok, akiknek — a tárgynál fogva — minden harmadik szavak terminus! És milyen barbár, göthös magyarsággal írnak a mi orvosaink, akiknek az elméje idegen rabszolgaságban nyög, tehát irtózik minden olyan mondattól, mely az élő beszédhez egy csöppet hasonló! Mihálkovicssal professzor egyike

ama kevéseknek, akik magyarul gondolkoznak. Ezért világos az írása; ezért volna nehéz németre fordítani. A többieké ellenben a kész német fordítás; csak a szók magyarok. Ha helyökbe rakom a német egyértékűt ugyanabban a rendben: kész a szép német textus. Ezt orvosolják, orvos uraim! Legyen minden harmadik szavok deák vagy görög, de az elmélkedésök és kifejezésök módja magyar. Ez lesz az önök nyelvének legtökéletesebb magyarra fordítása.

... Ezek után, tisztelt szerkesztő ur, üssön engemet agyon ezért az irkafirkáért, melyre a hölgyek haragudni fognak, mert nincsen benne szerelem. — Haj pedig csakis az van benne: a mi szegény, megcsufolt magyar nyelvünk iránt való nagy szerelem. Ez még bennem az egyetlen ép és ifju érzés. Azért tudok még gyűlölni, káromkodni, verekedni és holdvilágos éjszaka édesen álmodozni, mert ez a szerelem az én egy megmaradt hitem és reménységem. Ha igen rosszat: hosszú életet kívánok magamnak, csak azért kívánom, mert szeretném megérni még a magyar lélek győzedelmét a magyar nyelvben.

Tóth Béla.

A madár.

Irta: DANIEL RICHE.

Pirosló alkony csendes órája. Mint tűzvész lángjai huzódnak a felhők az égen s fényük visszasugárzik a házak ablakain.

Az öreg, ránczos arczu, fehérszakállu Tamás apó fenn kuporodik padlásszobájában egy láda előtt, melyben körülbelül ötven aranypé debates van felhalmozva. A szűk kamrába bevilágító napsugár megtörlik az aranyok szélén és felületén s szinte megeleveníti az érczet.

A vén ember bütykös ujjaival kisleányos gyöngédséggel simogatja az aranyokat s elérzékenyülve motyogja:

— Ez az enyém, valamennyi az enyém!... Oh, ha ezt valaki tudná: nem kapnék többé alamizsnát senkitől; a kisasszony kitenné a szűrömet s ki kellene adnom titeket — drága aranyaim. De nem tud rólatok senki, — nem bizony — s én tovább köplalok, hogy megsokasodjatok.

S az öreg mindinkább gyöngéd hangon folytatja:

— Oh, édes, drága aranyaim, van-e, aki nálamnál jobban szerethet titeket? Nem, nem — hiszen, ez lehetetlen. Nincs az az ember, aki annyira rabszolgátok volna, mint én, nincs az a férfi, aki úgy szeretné asszonyát, mint én titeket... Nos, kedveseim, nem akartok kissé énekelni a homály beállta előtt?

S Tamás apó teleszedi a markát aranyokkal s egyiket a másikra ejti és örül ennek az édes muzsikának. Majd az egész csomót feldobja s megint elfogja, végre egyiket a másik után a földre ejti s a patak csevegését véli hallani az egymásra hulló aranyok zajában.

Egyszerre zörgés hallatszik az ajtón s ez megzavarja a fősvény örömét. Bágyadt arczára kiül a rémület, a meglepetés félelmében görcsösen az asztalhoz kapaszkodik s szintelen ajkairól nehezen válik le a kérdés:

— Ki az?

Üde hangtól eredő a felelet:

— Én vagyok az, Tamás apó.

A zsugori arcza felderül s minden sietség nélkül, csoszogva az ajtónak tart:

— Már jövök, kisasszony, már jövök!

Kinyitja az ajtót, melyen könnyedén, nevetve belép egy szőkehajú, égszínkék szemű leány.

— Az ember szinte azt hihetné, hogy Tamás apó hamis pénzverő, hogy magára zárta az ajtót!...

Az öreg zavartan dörzsöli kezeit:

— Oh, kisasszony, nagyon félek a betörőktől... Ez a város olyan nagy s oly kevéssé biztos s én már nagyon vén vagyok ahhoz, hogy védhetném magam.

— Ugyan, ugyan, szegény Tamás bácsi: hová gondol? Mit keresnének magánál a tolvajok?

— Igaza van, kisasszony; nem találnának itt egyebet egy haszontalan csontváznál s azt is milyen állapotban! Fáj a fejem, a mellem, a lábam, már alig tudok mozdulni: beteg vagyok, nagyon beteg!

A kis leány részvétellel nyugtatja:

— Ne búsuljon Tamás bácsi; gondját viseljük és meggyógyítjuk.

— Törött kocsit hiába kennek.

— Hagyja el Tamás bácsi; a folytonos egyedüllét növeli ezeket a szomorú gondolatokat s azért szobátársat hoztam magának.

Az öreg kiegyenesedett, szemöldökét összevonta s nyugtalanzkodni kezdett:

— Hozzám akar valakit hozni? nem kell, nem kell!

De csakhamar lecsendesedett:

— A magamfajta ember már csak a nyugalmat szereti.

A kicsike kacagásba tört ki:

— De ne féljen; hiszen a szobátársa nem lesz terhére; nézze, ez az; az én kis madaram.

— A kisasszony madara?

— Az, az — mondá a kis leány, könnyedén meglóbálva a kalitkát, melyben ijedten gubbasztott egy kolibri. Holnap egész napra kirándulunk s szeretném, ha erre az időre gondját viselné a madárnak:

Tamás apó teljesen megnyugodva felelt:

— Meglesz, kisasszony, meglesz. Hiszen mindig oly jó volt hozzám, hogy nem tagadhatok meg semmi szíveséget. Ugy örööm majd a madárkát, mint a szemem fényét.

— Köszönöm, Tamás bácsi, isten áldja meg; viszontlátásra.

— Csókolom kezeit.

A kis leány fürge léptekkel elhagyta a szobát. Tamás apó pedig gondosan bezárta utána az ajtót.

A nap már teljesen lenyugodott, a pirosuló fény helyét elfoglalta a köd; szintelen, bágyadt lett az ég. Tamás apó kamrájára homály borult s a tárgyakból csak elmosódott körvonalak látszottak.

Az öreg ember durván felkapta a kalitkát s rátette a sarokban álló korhadt háromlábú székre. Aztán fejcsóválva nézte a madárkát, egy cseppet sem örülve váratlan megjelenésének.

— Nem értem, hogy miért költ a kisasszony erre a bestiára. Nem volna jobb, ha nekem adná azt a pénzt, amibe ez a tarka dög kerül. Legalább is husz frankkal több volna most a fiókomban!...

A kincs gondolatára megint megszállta a vágy, hogy az éj beállta előtt újra meglássa. Ott hagyta a kalitkát, s lábujjhegyen, lépteinek nesztől félvén, visszament az asztalhoz.

A kihuzott fiók fölé hajolva, előrenyujtott nyakkal, mozdulatlanul gyönyörködött az aranyokban, melyek időről-időre mintha felvillantak volna. Egyszerre roppant csörömpölés hangzik fel háta mögött; mintha valami butor darabot összezuztak volna.

Tamás apó hirtelen felegyenesedik, kezeit a fiókra rakja s ijedtségében mozdulatlan maradt, nehogy a tolvaj figyelmét magára vonja...

De a nagy zajra csak félénk csipogás hallatszott, mire az öreg vállat vont és visszafordult. A madár csapkodása folytán a kalitka egyensúlyát veszítette s leesett a görbe lábu székről.

— A csúnya dög most büszke lehet rá, hogy megijesztett engem.

Tapogatódzva eljutott az eldült székhez, odatámasztotta a falhoz s megint rátette a kalitkát.

— És ezt nevezik jószívűségnek, mormogja magában, — nyomoruságos kamrát adnak egy szegény öreg embernek s ezért mindjárt fel is zavarják nyugalmából.

Miután mindent rendbe tett s öklével megfenyegette a madarat, melyet most már ép annyira gyűlölt, mint a mennyire megijesztette, még szóval is rátámadt:

— De most csend legyen nyomorék, mert különben...

Nagy nehezen előkerített egy gyertyavéget, s meggyújtotta, hogy a sötétség többé ne rémitse; aztán a fal melletti üregből kivett egy darab kenyeret és falatozni kezdett.

De még mindig nyugtalan volt, bár maga sem tudta hogy miért s evés közben folyton azokat a sötét árnyékokat leste, amelyek a gyertyaszál sovány világa mellett a falra vetődtek. A sarokba felakasztott zekéjét is mintha valami élő lény mozgatná és duzzasztaná. Csak hátulról látja ezt a valakit, de sejtí, hogy ki az. Lám, most megmozdult s a sarokban meglátszik arcának árnyéka. És bár az öreg meg volt győződve, hogy mindez csak a gyertyafény játéka, képzeldőése mégis oly élénk volt, hogy nem restelt felkelni s közelebbről megtekinteni a dolgot. Megtapogatta a zekét, végigsimitotta a nedves falat, s aztán önmagára megdühösödve, megrugta a sarokban heverő limlomot. Ennek a zaja még inkább megrémítette. Mikor végre látta, hogy körülötte minden megelevedik s elméjét teljesen ellepi a félelem, kinyitotta a fiókot s az aranyainak szemléletében kereste a megnyugvást s a féelmes gondolatok elűzésére legalkalmasabb eszközt.

De az éjjeli csöndben úgy érezte, mintha valaki körülötte csoszogna. Gyorsan felkelt, mintha ezzel elűzné a rémet, de csakhamar észretért.

Hiszen a szobába nem jöhetett senki. Már megint ez a nyomorult madár ijesztette meg.

Es Tamás apó a madár felé nézett, amely leesve a polcra, a kalitka alján vergődött. S összehasonlítva a nagy felindulást az okozó madár kicsiny voltaival, lázas gondolat szállta meg az öreg ember agyát. Hogy ez az állat annyira megrémíthette, annak oka nem lehet más, mint hogy tulajdonképpen lélek lakozik benne, mely lélek ebbe a csöpp állatba vette bele magát, hogy őt most meggyötörje.

Igen, valami éhenholt embernek a lelke, egy olyan embernek a lelke, akitől ő elkapkodta a falatot s ennek révén kincset harácsolts össze magának. Ez okozza tehát az ő nyugtalanságát. Közelebbről akarja látni ezt a lényt, amely ily módon belopódzott hozzá s közel, egész közel megy a kalitkához s vizsgálja a madarat, mely felborzolt tollal, nyakába huzott fejjel ijedten gubbaszt a kalitka alján. Tamás apónak feltűnnek az állat különös szemei, ez a két téntacsöpphöz hasonló szem; úgy látja, hogy kifejezés van ezekben a szemekben s valami rosszakaró fény. Nem képes levenni tekintetét a madárról, közelebb s közelebb jön, úgy annyira, hogy ránczos homloka már odaütődik a keskeny kalitka vasrudjaihoz. Itt aztán előnti a harag s halkán szitkozódni kezd:

— Nyomorult, alávaló, a szemétdombon, korgó gyomorral vesztél el; úgy kellett neked. De én, én aranyokat kerestem az alatt, míg te a templomok előtt jaggattál. Meg is mutatom neked: hadd pukkadj meg.

Lázás sietséggel közeledik a vén ember az asztalhoz. Két markát megtölti aranyokkal, kinyújtja a kalitka felé s azt dadogja:

— Nézz ide, átkozott, nézz ide!... Az öregeken Napoleon fej van: ezeket azért kaptam, mert elhittem a bolond világgal, hogy hülye vagyok; ezeket itt már a köztársaság verette s jámbor bolondok dobálták a kalapomba gyermekeim számára, akik sohase voltak. Ezeket pedig itt, amik Angliából jöttek, ezeket loptam, igenis loptam...

S mikor a megrémült madár szárnyával csapkodott, az öreg felnevetett:

— Aha, már dühöngsz... csak dühöngj...

Nem folytathatta, mert a szó torkába fult, s hideg verejték csöppek gyöngyöztek le halántékán. Folyton me-reven a madara lesvén, úgy rémlett neki, mintha a madár szemei egyre nagyobbodnának, lassankint felveszik az egész testet s végre nem marad belőle más, mint két óriási fénylő szem. Erre gyorsan lekapja a falon lógó zekét, ráveti a madár-kalitkára, hogy ne lássa többé az éhhalállal kimúltnak nyomorult lelkét.

Visszatérve a szoba közepébe, az öreg megnyugodott abban a gondolatban, hogy azok a szemek többé nem kísérik s hozzáfogott kedves munkájához: megtisztította aranyait és szabályos oszlopokban visszarakosgatta a fiókba. De az ércz csöngésétől a madár felrezzent álmából s csipogni kezdett. Tamás apó ebben sértő kifejezéseket vélt hallani. Tovább folytatta az aranyokkal való babrálást s halkán dünnyögte:

— Hallgass el, zsvány, hallgass el!...

De amikor a madár a hang hallatára még élénkebben csipogott, az öreg dühösen abbahagyta munkáját. Ez az állat incselkedik vele és pellengére állítja; hiszen az egész ház meg fogja hallani a »tolvaj!« és »csaló!« szót, amiket a madár egész világosan hallat. Tamás apó fenyegető hangon ismétli:

— Hallgass el, zsvány, hallgass el!...

Erre még hangosabb »pi-pi« a felelet.

— Ah, hát te gúnyolódsz és sértegetsz! kiáltja az öreg. S ezzel a kalitka felé ugrik, megragadja a vergődő madarat, s egyik öklébe szorítva a kis testet, másik öklével hatalmasan rácsap a madár fejére, folyton kiáltva: »Nesze, kósza lélek! Nesze, kósza lélek!«

A madár feje ernyedten visszahanyatlak. A férfi érezve, hogy a kis test elnyulik ujjai között, magához tér s kissé csodálkozva mormogja:

— Megdöglött!

Sietve visszateszi a madár kihült testét a kalitkába. Azok az apró, gonoszul fénylő szemek immár bezárultak s Tamás apó már nem lát az élettelen testben emberfeletti lényt. Hiszen ez csak madár: vöröstollu, azurkék hasu csinos madárka. Erre a felfedezésre a fejét csóválja.

— Azt hiszem, hogy bolondot tettem... A kisasszony megharagszik reám.

A koldus még egyszer megnézte a madarat s nem tudta felfogni, hogy miképpen zavarodott meg ennek a lénynek a jelenléte folytán az ő agyveleje annyira, hogy megölje. Erre megint vállat vont:

— Elvégre is egy madárról több vagy kevesebb; a kisasszony majd csak megvigasztalódik.

S megnyugodva, biztos lévén arról, hogy szobájában egyedül van, az öreg felkuporodott fekhelyére. Békésen, minden zavaró álom nélkül aludt reggelig, amikor a nyári napnak sugarai már teljesen előzőnlötték a padlás-szobát.

Frissen és jókedvűen felkelt, s emlékében nyoma sem volt már a tegnapi jelenetnek. Csak akkor jutott eszébe a madár, amikor a kis szőke leány eljött, hogy kedves madárkáját visszavigye.

Erre az öreg meghökkent és siró hangon, térdre hullva könyörgött:

— Oh, drága kisasszony: úgy ápoltam, gondoztam, kértem a madárkát s mégis itt hagyott minket... Oh, kisasszony könyörüljön rajtam... nyomorult ember vagyok, de nagyon szegény és beteg — nagyon beteg!...

Krónika II.

Ifju magyarok.

— november 22.

Az egyházpolitikai vita idejében egyszer betévedtem a Házba. Csöndes ülés volt nagyon, valaki éppen pártolta a vallástalanságot. Ekkor a jobboldal s a nemzeti párt szélén egy öreg ur tűnt föl, aki a legkolerikusabb gesztusokkal beszélt a szomszédjához, mérges, villogó tekintetet lövelve a miniszteri székekre.

Pongrácz Károly gróf volt, a vitéz katona. Rögtön megszerettem éppen kolerikus voltánál fogva. Ez a tiszteletre méltó öreg ur aligha tarthat számot arra, hogy kiváló politikusnak tartásák, nem is értett soha politikához. Nem a fejében, hanem a temperamentumában van a meggyőződése, ezt a temperamentumot pedig valószínűleg az örökké szokatlan polgári foglalkozás mérgesítette el. Aki folyton lovon ült, karddal hadonázott és ágyuval szónokolt, hogy az most nyugton üljön a nádfonatos széken, czilinderkalapot viseljen s az ellenséget a hárszabályok határain belül, silány szóval támadja csak — egyszerűen türhetetlen. Értem, ha az öreg urnak ökölbe szorul a keze s káromkodássá válik ajkán a parlamentáris beszéd.

Értem és tisztelem a vehemens őszinteséget is, mely öntudatlanul nyilatkozik meg keserűségében. Tegnap beszélt a kormány ellen, felhozván a nyitra megyei választó lajstromok meghamisítását. Ő a mandátumát Nyitrából kapta, világos, hogy a hamis választó lajstromokat a mandátum érdekében fájjalja. A vitéz gróf ur azonban nem is akarja ezt rejtegetni, hanem kolerikus tulzással az egész manipulációt személye ellen irányítottak vallja s áll elébe, személyes harcban, még az életét is kockára akarván tenni e küzdelemben.

A vitéz gróf sajátos üldözési mániáját s nagyzó kifejezéseit komikusnak is tarthatják, különösen ellenzéki társai, én a magam részéről az összes ellenzéki felhívások között az övét tartom a legtiszteletreméltóbbnak. Mert felfogása, tónusa, iránya és tartalma tökéletesen megfelel a képviselő jellemének, az ember az egyikben megtalálja a másikat. Fölháborodása éppoly őszinte, mint a szó, melyet kiejt, haragja csakugyan a kormány ellen fordul s életét, melyet semmi veszély nem fenyeget, valóban kész a választásban kockára tenni. A mandátumát nem hagyja, mert nélküle el nem lehet — valamiképpen beletörődött a vitéz generális már a szóbeli háborúság háborus illúziójába. Politikai ítélete nincs, azért mond: — nem tiszteletlenségből használom e kifejezést — vadakat, mint haidan jó Csanády Sándor. Mondhatom és mondom

is, a gróf urnak nincsenek törvényhozó kvalitásai, de talpig becsületes és őszinte ember, igazi jellem, mely mellett nem keresem a tehetséget, mivel másoknál sem találnám meg.

Az ellenzéken nincs tán egyetlen ember, aki Pongrácz Károly gróf politikai vélekedését és működését komolyan venné s mégis, a mostani budgetvita hangja, modora és iránya csak akkor kapná meg morális tartalmát, politikai jogosultságát, ha minden ellenzéki képviselő sem magasabb, sem alacsonyabb nivón nem állana, mint az ősz tábornok. Mert az ellenzéki urak nem kolerikusak, mint Pongrácz gróf és kolerikus hangon beszélnek, nem szenvednek üldözési mániában s mégis az úzött vadat adják, többet tudnak a politikához és mégis csak az ő argumentaival dolgoznak. Ellenben féltik a mandátumukat, mint ő, de nem merik és nem akarják bevallani.

Talán a naiv választók magok is tudják, mit jelent a mostani hosszú budget-vita, mit a korrupció melyet a kormány fejéhez vágnak, mit a nagy közjogi felbuzdulás minden ellenzéki párton. Az országgyűlési ciklus végét járja és új választások lesznek, alaposan megváltozott politikai viszonyok mellett. Minden képviselő most javítani akar valamelyest a cruditon-listáján s tart egy pattagó beszédet — haza, a kerületbe. Mutatja, hogy él, hogy van tennivalója s egy hosszú improduktív vita folyamán feledtetni akarja választóival a kormány kivívott győzedeleit. A mostani budgetvita a kormány multját akarja agyonbeszélni, hogy a régi frázisok hatást ne tévesszenek az új választásnál. El kell lopni a kormány idejét, hogy újból kérdezhessék a hordó tetejéről: mit is tett ez a kormány? Rosszul hajtotta végre az egyházpolitikai törvényeket s egyebet semmit. Igért állami közgazgatást, magánjogi kodifikálást, fűt-fát s alig, hogy a budgetjét szavaztatta meg. A kormány ígéreteiben nem lehet bizni, ez csak a hatalmat akarja, hivi pedig csak hivatalt. S a magyar nép valóban hamar felejt s szivebben hisz el rosszat a kormányáról, mint jót.

Három esztendőn keresztül a magyar nép nem hallott zászlókérdésekről, nem 67-es alap tágitásáról, szülkítéséről, pedig ezek vonzó témák. Most a zászlót ismét előszedik, hogy ráboruljon a liberálistusra, a közjogi alapot megint megbolygatják, hogy tört vessenek a patrióta érzületnek. Követelnek, sokat követelnek és egyszerre követelnek, mint programbeszédben szokás, feketére festik a jelent, mint kortesbeszédben szokás s hogy e beszédeknek meglegyen a valószínűségök, hát felháborodnak, indulatoskodnak s vihart csinálnak.

Igaz, e vihar nevelés és gyerekes. Vajay páternek támad becsületbeli ügye, Hock János, a legkitünőbb kortes, kíván ideális választásokat, egy utolsó rángu kérdésben az ellenzék felháborodva hagyja el az üléstermet. Egyes személyek becsületét támadják meg s reperálnak aztán lovagias uton. Hajtóvadászatot rendeznek kellemetlen kérdésekre, melyekre felelni vagy nevelés, vagy lehetlenség s elhalmozzák interpellációkkal a minisztereket. Forrong a ház, mint a tüzes katlan, pedig jéghideg nyugalom, unalom ül a lelkeken. Amit mondanak, maguk

sem hiszik, a haragjok talmi, a nevetésök görcs, a har-
 czuk komédia. A konkrét vita elől kitérnek a kényelmes
 frázissal, hogy ők nem egyes részleteket bírálják, hanem
 az egész rendszert. Apponyi úgy mondja ezt, hogy az
 ellenzék az egész vonalon indított támadást, a legüresebb
 frázis, melyet az ékesszóló pártvezér valaha a száján ki-
 szalasztott. A politikában nincs egész. vonal s a kritika, ha
 nem foglalkozik részletekkel, csak ráfogás. Az ilyen egész
 vonalon való támadásokat minden parlamentben a leggyen-
 gébb és legéretlenebb pártok intézik, azokat, melyeket az ifju
 epitetonnal illetett a politika. Így kritizálnak, így ágálnak,
 lármáznak az ifju csehek és az ifju horvátok, akiket
 Ugronék, Apponyiek is tulzónak mondanak s akikről az
 ellenzéki sajtó is *Botrány* czime alatt emlékszik meg. Ezek
 az ifju politikusok is főképpen közjogi és nemzeti eszmék-
 kel vannak szaturálva, ezek nem bocsátkoznak részletekbe,
 ezek is az általános ráfogásokkal provokálják az elnöki
 rendreutasításokat és a botrányokat. Ezeknek is legkényel-
 mesebb fegyverök a gúnyos közbeszólás és a tereméből
 való osztentatív kivonulás. S ha már ennyire megtaláltuk
 közöttük és a mostani magyar ellenzék között az analo-
 giát, miért nem juttatnám kifejezésre a külső elnevezés-
 ben is?

De facto megtörtént a különböző ellenzék egye-
 sülése a mandátumok védelmére és a kormány ostromlá-
 sára s az egyesült ellenzék megilleti az *ifju magyarok*
 neve. Türelmetlensége, mondva csinált radikalizmusa és
 botrányokból való táplálkozása mind egy-egy jogczim e
 diszes névre.

Ebből a csinált, diákosan ifju lármából hallik ki
 Pongrácz Károly gróf őszinte szava, az egyetlen valódi
 ifju magyaré, egyéniségénél, multjánál, jelenénél fogva. Én
 megbecsülöm becsületességéért. Ez az igazi ifju magyar
 hang s hallatára elmosolyodnak a többiek. Mintha fono-
 gráfból szólana, nem ismernek benne a magukéra.

Semper.

A Theatre-Français Franciaország dicsősége, az opera csak
 a hiusága.

Napoléon.

*

Legyen mindenkinek elég szive, akkor elég szelleme is lesz.

Meissónnier.

*

Arra, akit gyűlöltünk, tovább emlékszünk, mint arra, akit
 szeretünk.

Armand Després.

*

Ha a számok nem kormányozzák is a világot, legalább meg-
 mutatják, hogyan kormányozzák.

Goethe.

*

Nem hiába, hogy a tánczot *lejtik*. Gyakran a *lejtő* kezdete az.

*

Az ajak szúi tisztasága könnyebben óvható meg mint a fülé.

M. B.

Krónika III.

Lecocq ur naplójából.

— Gaboriau egy meg nem irt regénye. —

— november 22.

A miniszter így szólt hozzám:

— Öreg barátom, Lecocq, ki kellett önt zavarnom
 nyugalmából. Az állam békéje még egyszer megkívánja
 az ön kitűnő szolgálatait. Olyan kaliberű emberre van
 szükség, amilyen ön. A rókák nagymesterére, aki adandó
 alkalommal el tud banni egy egész róka-kollégiummal.

És megmagyarázta feladatomat.

— Láthatja — szólt végül — hogy a képviselőház,
 mondhatnám: a haza becsületét bizom önre. Örkdjék
 felette.

— Miniszter ur — feleltem én — rendelkezék
 velem. Noha már öreg ember vagyok, nem tudok ellen-
 állani a kísértésnek. A feladat oly kényes, oly nehéz, oly
 csábító! Mi az, kézre keríteni egy bujdosó vadat?! De
 keresztül vinni őt minden poklokot át, elrejtteni üldözői
 elől, kivágni a bajból, ha már nyomában vannak, egér-
 utakat találni neki, hogyha bekerítik, fedezni, védelmezni
 őt a saját kebelünkkel: ezt már aztán nevezem fel-
 adatnak!

— Tehát vállalja?

— Vállalom.

— Annál jobb — szólt a miniszter. — S legyen
 nyugodt, ha a dolog sikerül, a dekoráció nem fog el-
 maradni. De ha emberünket mégis elfognák, akkor csak
 annyit mondhatok, édes Lecocq ur, hogy: meneküljön!

*

Ahogy helyet foglaltam a kupéban, szemben embe-
 rünkkel, ő barátságosan bemutatatta magát:

— Arton a nevem.

Ugy tettem, mintha nem is hallanám.

— Arton — erősködött ő. — A, r, t, o, n, Arton,
 vagy nem tetszett olvasni semmit a Panama-pörről?

— Semmit se hiszek az egészről — feleltem a
 kérdésre.

— Ugyan, ne mondja! Különben, ha nem hiszi,
 meggyőződhetik ebből az iratcsomóból. Tessék; vasuti
 olvasmánynak igazi delikatessz. És valódi! Nekem elhi-
 heti, mert nevem: Arton, A, r, t, o, n, Arton.

— Hehehe, ezt akárki mondhatja — védekeztem én.

Ebben a pillanatban harmadikat csöngettek, a vagon
 ajtaja kinyílt, s egy elkészt utas ugrott be a kupéba.

Emberem fölkel s az ujon jöttek is bemutatatta
 magát:

— A nevem Arton — szólt — s a mi foglalkozá-
 somat illeti, jelenleg szökevény vagyok.

Az idegen kissé meghökkent; nem tudta, mit gon-
 doljon. Csakhogy ott voltam én is. És addig integettem
 a háta mögött, míg az idegen megértette, hogy üti tár-
 sunk meg van háborodva.

— Vagy úgy?! — szólt az idegen s türelmesen
 kezdte hallgatni emberünket, aki felolvasta neki Mers
 Lillyhez irt szerelmes verseit.

Egy fél óra mulva az idegen kiment a folyosóra
 egy cigarettét színi. Utána siettem, s elmondtam neki,
 hogy szegény unokaöcsém addig olvasgatta a Panama-
 pörről szóló tárgyalásokat, míg elméje megzavarodott, úgy
 hogy most hidegviz-gyógyintézetbe kell szállítanom.

— Legyen nyugodt, Lecocq ur — felelt az idegen
 — magam is rendőrügynök vagyok.

— Remélem, segitségemre lesz?

— Teljes erőmből. A prefektura küldött ön után, hogy ne legyen egyedül, ha végső szükség esetén az erőszakhoz kell folyamodnia.

Összenéztünk, s aztán ösztönszerűleg a kupé ablakára pillantottunk.

— Szökevényünk nem igen óvatos — szolt társam, rámutatva emberünkre, aki lefeküdt s egy iratcsomót tett a feje alá.

— Azt hiszi, hogy ha sokat fecseg, végre is elfogatja magát. A számár!

*

Meghagytuk a kalauztnak, hogy egy lelket se bocsásson a mi vagonunkba. Emberünk azonban unalmasnak találta társaságunkat, s át akart költözködni egy más kupéba, ahová csinos hölgy szállott fel. Torkon ragadtuk.

— Ah, önök el akarnak fogni?

— No, azt lesheti — felelt a czimborám. — Kiabálni kiabálhat, amennyit tetszik, de a határig nem mocszan innen.

— Legyünk őszinték — szolt ő — önök rendőrügynökök.

— Ugyan ne tréfáljon, kis hamis! — feleltem én.

*

Belgiumba érve, kijelentette, hogy Brüsszelben ki száll, mert felolvasást akar tartani a Panama-perről.

— Arton ur — igyekeztem lelkére beszélni — gondolja meg, hogy a vigyázatlansága előbb-utóbb nyakát szegi önnek. Ha ön plakáton hirdeti megérkezését, a rosszul informált idegen rendőrség kellemetlenségeket okozhat önnek.

— Ez az ön dolga — szolt fagyosan. — Ha nem akarja, hogy elfogjanak, tegye meg intézkedéseit.

— Mit szol hozzá, nem volna okosabb, egy kis sétát tennünk az új világban? A költségeket fedezni fogom.

— Nem, nem megyek Amerikába — felelt Arton ur. — Amerika nem vonz, mondhatnám untat. Aztán meg:

Lilly m'appelle,
Elle est si belle,
Je l'aime tout!

Ugy látszik, Lilly nélkül nincsen számára szórákozás. Elvittük Brüsszel összes mulató helyeire, hiába. Szomorú maradt, mint egy beteg kanári. Távíroztam Lillyért.

*

Lilly és barátja ma azzal leptek meg, hogy ők visszatérnek Franciaországba. Végre is, a kormány nem követelheti tőlük, hogy egy kis városba temetkezzenek.

Csak abban az esetben hajlandók elállani e szándékuktól, ha teljesitem a feltételeiket.

Feltételeik a következők:

1. Kifli-morzskákat akarnak adni a San Marco galambjainak.

2. Meg akarják hallgatni Konstantinápolyban a műezzin dalát.

3. Elmerengeni óhajtanak a fjordok szépségein.

4. Közvetlen tapasztalásból kívánnak meggyőződést szerezni, vajjon csakugyan vigan dudál-e a portugál?

5. El akarnak zárándokolni Romeo és Júlia sírjához.

6. Vigyem fel őket a Montblanc csucsára s mutassam meg nekik a fölkelő napot.

7. Lilly vacsorálni akar egy spanyol banditával, aki nemes, mint Hernani, festői, mint Zampa és lovagias, mint Arton.

8. Egyéb most nem jut eszökbe, de majd később. Mit van mit tennem? El kell fogadnom a föltételeiket.

Arton tegnap megvert egy örült portugált, aki szemtelenül fixirozta Lillyt. Mindnyájunkat bevitték a rendőrségre. Kénytelen voltam magamra vállalni a dolgot, nehogy Artontól a naczionálját kérdezzék. A huszonnégy órát mindjárt le is ültem, nem tagadom, halálos szorongások között. Ha ezalatt visszaszöknek Franciaországba?!

De nem. Mikor kiszabadultam, a kedves gyermekek a fogház ajtajánál vártak reám s Lilly megjegyezte, hogy aggódtak miattam.

Kedélyesen megvacsoráltunk s csak késő éjjel mentünk haza. A lépcsőn setét volt; Lilly megkért, hogy tartsam a gyertyát.

*

Meglátogattuk Helsingöret. A várban Arton Hamlet apjának szellemét óhajtotta látni s egész délután kiabáltak utána Lillyvel. A szellem nem jelent meg.

Londonba megyünk, ahol Artonnak thea-kereskedést fogok berendezni.

*

Arton azzal fenyegetőzik, hogy följelenti magát, ha nem szerzem be neki a következő tárgyakat:

1. Egy sétapálczát lapis lazuli fejjel,

2. egy rococo-órát, gyöngyházból kirakott Venus

Kallipigével,

3. két Louis XV. ágyat,

4. egy Derby-lovat, vagy kettőt,

5. egy automatát, melybe ha tiz centimes ot dobunk, megkapjuk a fotografiánkat,

6. Petrarca szonettjeit elzevir-kiadásban,

7. egy marabou toll-legyezőt Lillynek,

8. két vasuti szabadjegyet egész Európába

9. és sok más egyebet.

Arton szemtelen. De mit tegyek. A kormány nem lehet fősvény olyankor, ha a haza becsülete követeli az áldozatkésztséget.

*

Kellemetlen kalandunk volt, melynek komoly következései lehettek volna, ha angol kollégáimban nincs meg a kellő éleslátás.

Arton rábirt, hogy egy kis bankházat nyissak neki. Nem tud a művészete nélkül élni, c'est plus fort que lui.

De közte és kliensei közt némi félreértések támadtak, s a rendőrség bele akart avatkozni a dologba. Megrémültem. Mi lesz velünk, ha Artont bekisérik?!

A végső szükségben megkoczkáztattam a legnagyobbat, elsütöttem az öreg ágyut.

— De hisz ez Arton! — suttoztam a rendőr-tisztviselő fülébe — csak nem akarja elfogni?!

— Arton?! — felelt ő halkán, elképedve. — De hát mért nem mondta mindjárt?!

És elpárolgott. Mi is.

*

Mindennek vége. Artontól a következő levelet kapom

Kedves öreg, atyai barátom!

Ön hálátlanok fog mondani és igaza van. Mégis meg kell válnom öntől, legalább egy időre.

Az ember megunja az egyhangu nyugalmat. Valami mondhatatlan nosztalgiát érzek a Mazas levegője után. Az ember mindig visszatér az első szerelméhez.

Talán ezt is meg fogom unni egyszer. Tehát csak a viszontlátásra bucsuzom. Addig is fogadja hálámat.

Adieu.

Romeo Lillyjével.

Gaboriau helyett: Masqué.

INNEN-ONNAN.

✧ **A legnagyobb törökbarát.** Angliát a legnagyobb törökbarát toryvezér, lord Salisbury kormányozza. A törökök ellen-sége, a whig vezér, Gladstone, letűnt az események szinteréről, alighanem örökre. Tehát most a legnagyobb törökbarát vezet a keleti kérdésben? Igen. Ej, ej, az ember nem is hinné, mikor azt olvassa, hogy az ágyukkal és katonákkal megrakott angol hadihajók s mind a többi európai nagyhatalmak csatakész flottái is repülnek a török vizekre, keresztényeket menteni, muzulmánoknak imponálni. A legnagyobb törökbarát nyilvánosan és ünnepélyesen kijelenti a világnak, hogy ennél barátságosabb lépés a törökkel szemben lehetetlen, mert a török szimpla szép ígérete s reform-szándéka — merő humbug. Nem lehet a törökön másképp segíteni — mondja a legnagyobb törökbarát — csak úgy, ha mellének szögezzük a revolvert: *reformot, vagy éleledet!*... A szerencsétlen szultán pedig, Európa hajdani kemény rémeinek elpuhult megrémített ivadéka, a legnagyobb törökbarát illetén cselekedeteire és beszédjeire így sóhajt fel: *ó, Gladstone, Gladstone, legnagyobb törökellenség, miért is tűnt le a csillagod? Te sohasem bántál velünk oly megvető szigorúsággal, mint ez a nagyszakálu gögös lord, a mi legnagyobb barátunk!*... Aztán, hogy a jó barát ellen magát és omló birodalmát ideig-óráig megmentse, a kétségbeesett szultán elszánja magát a legmeghatóbb megalázkodásra, a melyet csak valaha souverain elkövetett. A padisah, a próféta utódja, a világverő szultánok sarja, megtesz olyat, amire a monacoi herceg aligha volna képes, még ha a két kezét vágják is le; még ha a montecarloi játékbank sprengolásával fenyegetnék is. A szultán levelet ír lord Salisburynek, melyben kéri: ne legyen róla és birodalmáról olyan lesújtó véleménynyel. Melyben szultáni becsületszavára fogadja, hogy igenis, végrehajtja birodalmában a kereszténygyilkolásoknak elejét vevő reformokat. Melyben reméli végül, hogy a lord lesz kegyes egy újabb beszédében a szerencsétlen török felől valamivel szelidebb hurokat pengetni... A legnagyobb törökbarát, csakugyan, van is olyan szives. Azonnal bejelenti a világnak, hogy a szultán ő-felsége hozzá esdeklő sorokat intézett s neki becsületszavát adta a reformok megvalósítására. És a mikor az angol lord-dölyf és kiméletlen törökbarátság eme Cimborassóját a világ megpillantja, élszorulhat a szive és kiperdülhet a könyve még a legnagyobb törökfalónak is. Ha lebombáztatja az a kevély high-tory a szultán minden kikötőjét és kiöszkjét — hagyján! Azt még elhihetnők, hogy ez csak törökbarátságból történt. Hanem, mikor a kevély high-tory protektori megbocsájtással nyíltan vállára vereget az esdeklő s fogadkozó szultánnak — már az mély, bús tragikum gyanánt illet meg minden jobb kebelt. A legnagyobb törökellenség, az öreg Gladstone, sohasem kapott a szultántól olyan levelet. De ha mégis kapott volna, elolvastván azt, megindultan susogja vala: *szegény szultán! szegény ördög!* Aztán mélyen eltitkolta s eltagadta volna azt a kétségbeesés sugallta levelet, mely ér annyit, mint egy detronizáció, sőt annyit, mint egy birodalomfelosztási okmány. A whig angol nagykövet pedig, diszkrét és tapintatos módon, lépéseket tett volna a magas portánál a felséges szultán megnyugtására. Ne aggódjék felség! A kétségbeesés perceiben tolla alól kicsusszant levelet és becsületszót a legnagyobb törökellenség felhasználni nem fogja. Hogy a törököt szultánostul ki nem kergettetni Európából — azt nem igéri. De hogy a szultán keze irta szegénységi bizonyítványt az azt meg nem bélyegzi — arra már ő küldi becsületszavát.

* * *

✧ **Három a kis leány.** A népszínházban már sohasem adják a »Mikádó«-t, pedig az gyönyörű operette. Különösen bájos benne a három kis japáni iskolás leány, aki egyszerre lép fel s terczettjének minden versszakát ezzel a refrainnel végzi »három a kis leány.« Ma már csak az országházban látni és hallani

efélét. Legalább a kormánypárt három ex-államtitkárjának terczettje a budget-vitában, minden operette-ismerőre úgy hatott, mint egy kedves reminiszccenzia a »Mikádó«-béli három kis iskolás leány csinos dalára. Berzeviczy Albert, Pulszky Ágost és Láng Lajos tipegtek fel és szépen zengett a harmonikus nóta:

*Három kis iskolás leány,
Csinosak is vagyunk talán,
Sok tudományunk is van ám —
Három a kis leány.*

*Egy kicsi kis lány, ki menyasszony,
Két kicsi kis lány még várhasson, —
Összesen három a kis leány —
Három a kis leány.*

Tapsot méltán kapott mind a három kis leány. Csak az a kérdés, hogy melyik az az egy kicsi kis leány közülük, aki már is menyasszony? Melyik van már is eljegyezve valamelyik miniszteri tárczával? S melyik az a két kicsi kis leány, aki erre még várhasson?

* * *

✧ **Háborus kilátások.** A két szélsőbal már megint kibé-kült, tehát nagy politikai háboruk lesznek. De vajjon hol? Az országházban? Ez meglehet. Avagy a szélsőbali pártkörben? Ez bizonyos.

* * *

✧ **Mindig az árral!** Hock János jó uszó, gyors uszó, csinos uszó — de még soha sem mert arra vállalkozni, hogy csak egy perczig is az ár ellen próbálja meg az erejét. Még az ár sodrán keresztbe is csak egyetlenegyszer uszott életében. Amikor a kormánypárti partról az ellenzékire uszott át. Ez volt eddig-elé a legnehezebb uszása. Ezt mégis megtette, mert kénytelen volt vele. A jobb partról is követet hajgáltak utána, a balpartról is keményen parittyázta báró Kaas Ivor. De aztán ez abbahagyta a parittyázást, sőt, kezét nyujtva a már-már fuldoklónak, partra is huzta őt. Azóta Hock János, igen okosan, mindig csak az árral uszik, mindig sebb recordokat ér el s jó uszó hirneve mindig gyarapszik. A legkülönbözőbb áradatok jönnek, hogy ismét tovahömpölyögjenek — s Hock János ott uszik nagy bravourral valamennyiben. Ha az egyik ár tova-ment; eltűnt, nyomon jön egy másik s ő uszik azzal is. Liberális, szabadkőmives ár jön: nini, ott uszik benne a felvilágosodott magyar pap, a honi Cimourdin — Hock János! A világ sokalni kezdi a liberálizmust s hirtelen rohammal zudul a köz-élet medrébe a reakziós ár. Ahol ni, hogy felkapja a buzgó, kegyes papot, hogy viszi Hock Jánost! A megfontoló politikai bölcseség az erősebb áramlat. Uzczu, a bölcs, megfontoló Hock János szép tempóban uszik vele. De ime — a nemzeti sovinizmus ragadó árja zúg elé — s nosza, kéjelegve szeldeli ár mentében a gyors habot Hock János. A pathetikus szónoki modor a divatos áramlat, mikor Tisza vagy Wekerle megdöntéséről van szó. Nincs pathetikusabb szónok, mint Hock János. A csufondáros persiflage a divat Szapáry, vagy Bánffy ellen. Nincs csufolódóbb persifláló, mint Hock János. Mindig az árban és mindig az árral!... És Európán végig kavargó egy zavaros ár: az antisemitizmus. Bécsben hihetetlenül megdagad s az ország sorsa miatt aggódó hazafiak szeretnének gátakat emelni a határon, hogy át ne hömpölyödjön hozzánk is. Hiába, már késő. Az az ár már okvetlenül itt van, mert Hock János utolsó egyes beszédje végén már ebbe az árba vetette magát. Még az ár nálunk nem nagyon erős; még Hock János is csak szerény iramodással próbálgatja. Még csak tréfás adomákban pengeti a zsidó furaságokat. Még csak czélozgat a zsidó veszedelmekre. Még elburkolja antisemita nézeteit a »merkantilista«, a »börze«, az »üzér«, a »bankár«, a »másik osztály«, az »internacionális tőke« s egyéb e fajta szavakkal. Mindegy.

Azért bizonyos, hogy ezek a szavak csak első hullámai a Bécs felől beözönlő antisemita árnak. Ha az ár erős és ragadó lesz, Hock Jánost erősen fogja tovaragadni. Ha majdan lefolyt s ha talán — példának okáért — a szocializmus lesz nálunk az ár, Hock János a szocializmus árával is uszni fog. Mindig uszik az árral és mindig az árral uszik. Ezzel genialisabb Vajainál, Asbóthnál és mindenkinél. Mindenki máson megesik, hogy néha az ár ellen uszik. Hock Jánoson ez még nem esett meg s nem is fog megesni soha. Kényelmi és népszerűségi szempontból igaza is van. Mert ár ellen uszni igen nehéz s igen hálátlan vállalat. Az árral uszni viszont igen könnyű és háladatos dolog.

* * *

△ **A boszuálló igazság.** Visontai Soma már megköszönte Takács Zoltánnak, hogy alkalmat nyújtott neki legfényesebb védőbeszédje elmondására s Takács Zoltán mögött valószínűleg bezárult öt esztendőre a börtön ajtaja, de minden bizonynyal a tisztességes emberek pályája. Hogy milyen szomorú ez, azt tessék elolvasni a napilapokban. A fiatal ur részes egy nagy sikasztásban, ez bizonyos s megkapja büntetését, ez igazságos. Van azonban az igazság mögött valami, a mi bizonyos is, igazság is és azonkívül még valami. Mikor Don Quixote az erdőben találkozott a tükörlovaggal, a derék Sancho Pansát nagyon nyugtalanította a tükörlovag csatlósának az ormótlan nagy orra. Rettenetesen félt az orrtól is, a csatlóstól is, aki vérszomjas beszédekkel még csak jobban riasztgatta a Rosinante pohos ápolóját. Mikor aztán a tükörlovag legyőzetvén, a vitéz Don Quixote karja által, a porban fetrengett s a nagyorru csatlós jajveszékelve könyörgött uráért, Sancho Pansában diadalmasan fölülkerekedett az átélt félelem boszuja: meg vagy, te nagyorru! S irgalmatlanul elverte. Hiába vette az le a ragasztott papirosort, hiába ismerte meg benne Sancho is a falujabeli borbélyt: ez egyszer ő is hitt a varázslókban s tovább agyabugyálta a tükörlovag fegyverhordozóját. — Nos, hát a Takács Zoltán tükörlovagságát is legyőzte az igazság karja, ám a gigerli lovagban lakozott a gyerekes borbélylélek is. Nagyon magára haragította a rendőrséget, melyet nagyon nyugtalanított az ő nagy orra. Most, hogy a lovagsága csávéba került, a rendőrség valóságos kéjjel élvezte boszuját a sok bosszantásért. Ugyanabba a czellába csukatta, melyben védencze: Csombor ült, a kihallgatását inkvizitori szigorúsággal végezte, nyult oly eszközökhöz a vizsgálat során, melyekhez rendszerint nyulni nem szokott. S végül — itt a Berecz Ede *salvus conductusa*. Hogy egy katonaszökevénynek a rendőrség eszközöljön ki a katonaságnál immunitást, erre eddigelé még nem volt példa. S nem volna most sem, ha Takács Zoltán nem ragasztott volna orrt a rendőrség bosszantására. Az igazság érdekében a rendőrség elfogta Takácsot, a maga boszuja érdekében rekvirálta a légtérhelőbb tanut. Az igazság mellett élvezte a boszuját is. De vajon milyen arány volna igazság és boszu között, ha Takács Zoltán véletlenségből még sem bűnös, ellenben orra mégis boszura ingerelte volna a rendőrséget? Azt hiszem, az igazság nem volna teljes, ha a sok szempontú morál mellett ezt a szempontot éppen mellőznénk.

* * *

♣ **Rebachlovagok.** Ezzel a csinos kis szóval *Beöthy* Ákos képviselő ur élt az ő kassai beszédjében, s a Ház tegnapi ülésén mosolyogva okolta meg azzal, hogy hiszen mi már mindent recepiáltunk, ami sémita. A képviselő ur méltán büszke arra, hogy ő az angol közviszonyoknak milyen alapos ismerője, s az egész ország elismeréssel látja, mint igyekszik ő az ősrégi magyar parlamentarizmust formára, tartalomra és színvonalra a nem régibb angol ideális magaslatára emelni. Nos hát, mi ugy tudjuk, az angol parlamenti nyelv recepiálta a latin s a görög klasszikusokat, a franczia szálló igéket, sőt az ir keblekből kitörő *Kraftausdrückokat* is — de a zsidó jargont mind e mai

napig nem recepiálta. Ellenben van az angol társadalomnak egy osztálya, mely ezzel a jargonnal már rég időktől óta él titkos beszédül, s ez az osztály az angol — *szébtolvajok* inkább népszerű, mint tiszteletreméltó osztálya. Sértenők a képviselő ur közönségesen tisztelt nemes alakját és makulátlan integer karakterét, ha külön hangsúlyoznók, hogy mi ebből a faktumból az ő személyére semmit sem következettünk. De éppen, amire méltán büszke, az angol közviszonyoknak alapos ismerete egy kis óvatosságra inthetné a kifejezési megváltoztatásában.

* * *

♣ **Epilogus.** (Válasz a *Jaákh* cikkére.) Tekintetes Szerkesztő úr! Csak most figyelmeztetnek arra, hogy *A Hét* november 10-iki számában egy közlemény jelent meg, mely az egyetemi ifjuság és az »Egyetemi kör« ellen támadás számba mehet. Valóban sajnálom, hogy »A Hét«-et nem olvasom rendszeren — már csak azért is, hogy *Jaákh* ir bele, — de az érdemes író is ugyanilyenforma hibába esett, amennyiben említett cikke azt mutatja, hogy ő még a napilapokat sem olvassa kellő figyelemmel. Ha ezt megtette volna, mérges cikkét nem írta volna meg ellenünk. Azzal vádolja a mi gyűlésünket, hogy nem záfoltuk meg elég határozottsággal az antiszemizmus vádját, holott még a gyűlés utáni napon megjelent ujságok hiányos közleményeiből is meggyőződhetett volna arról, hogy az »Egyetemi kör« minden rákent vádat a *leghatározottabban visszautasított*, a lehető legegyszerűbb módon tiltakozott azok ellen a képtelen gyanúsítások ellen, a melyeket, hogy komoly emberek egy percig is el tudták hinni, már csak ezen is csodálkozni lehet. De még jobban csodálkozom azon én, aki a cikk neves íróját személyesen ismerem, hogy ő, aki minden dologban annyira, szinte a pedánsáig lelkiösmeretes: most e kérdésben még lelkiösmeretét sem kérdezte meg, hanem holmi mendemondákra támaszkodva, oly vadul neki ment az egyetemi ifjuságnak, melynek egykor ő is tagja volt. Valósággal méltán öltötte magára cikkében az öreg *diák* alakját, s ugy látszik, a cikk megírásakor is egészen diáknak érezte magát s ifjú fővel gondolkozott, mert az egész cikknek, mint a fentebbiekből kitűnik, nem más, mint ifjúi hév és diákos felületesség a szülőanyja, a mely pedig már a tisztelt cikkíró ur életkorával — melyre pedig hivatkozik is, — de meg általam nagyrebcsült s máskor oly kitűnő alaposságával semmikép nem egyeztethető össze. — Nos hát, ha a mi tisztelt Kollégánk abban a cikkben leirt mondókáját a gyűlésünkön kezdte volna elmondani, én, mint elnök, egyszerűen — megvontam volna tőle a szót, hivatkozva a budapesti napilapokban közzétett tiltakozó határozatunkra s különösen a Pesti Naplóra, mely szíves volt nov. 7-iki számában e tiltakozó határozatokat csaknem szó szerint közölni. Ezekből világosan láthatta volna tisztelt Kollégánk, hogy nem volt ott semmi csürés-csavarás, hanem a leghatározottabb hangú tiltakozás. Ergó megvontam volna tőle a szót, minden tisztelem mellett is, azon az alapon, hogy vádjával elkésett, mert azok nemcsak alaptalan vádak, de tárgyaltonokká is lettek a mi gyűlésünk tiltakozásával szemben. — Miután azonban tekintetes szerkesztő úr — ennek dacára — az öreg diák felszólalásának helyet adott, bizton remélem azt, hogy az igazság érdekében helyet adand az én soraimnak is, melyeket csak azzal zárok, hogy — ha tényleg van az ifjuság közt antiszemizmus, — abban nem az »Egyetemi kör« a ludas, hanem csakis az ujságok, melyek téves irányú közleményeikkel okot szolgáltatnak arra, hogy az ifjuság között uralgó jó rend és békeség rövid időre megzavartassék. Most azonban a rend és béke ismét helyreállott s nem is zavarja azt semmi, ha az *öreg diákok* rendbontók gyanánt megint föl nem lépnek. — Tisztelettel: *Komlóssy Arthur*, az »Egyetemi kör« elnöke. — Ezt a nyilatkozatot tessék egybevetni a *Jaákh* cikkével s azt fogják találni, hogy nem záfolattal, hanem megerősítéssel van dolgunk. Luegerről egy szót sem mond, minden egyéb pedig éppen az a tagadása a gazdátlan tettek-

nek, amit Jaákh a magyar ifjúsághoz méltónak nem tart. A nyilatkozat öreges hangját szívesen bocsátjuk meg a fiatal embernek.

IRODALOM.

Az utolsó.

Regény 3 kötetben, írta Malonyay Dezső, kiadja az Athenaeum. 1895. Ára 2 frt 40 kr.

Mi különbözteti meg a novellát a regénytől? Bizonyára az, hogy a novella megírásához gyakorlott írónak elég másfél óra, regényt pedig a legkoszorúsabb író sem írhat nyolcz napnál rövidebb idő alatt. Ami nagy baj és szörnyű különbség, s megölője a regénynek olyan irodalmakban, melyeknek az írói a sok írástól nem érnék rá írni. S mégis, ez a különbség, noha tagadhatatlanul életbevágó, mégsem esszenciális — mert különben hogy eshetett volna meg, hogy egy-egy kitűnő novella írónk várva-várt s trombitaszóval bejelentett regénye in camera charitatis szörnyű kiábrándulást keltsen, s olyasféle ítéleteket, hogy: szép tehetség, erős tehetség, de kiskaliberű tehetség, s nagyobb lélekzetű dolgokra nem futja ki az ereje.

Nos hát, ez roppant igazságtalanság s mint minden igazságtalanságnak, félreértés és félreismerés a forrása. Nem látom át, hogy teszem Meissonier kisebb talentum volna Nominasuntodiosa urnál, csak azért, mert egyik képe sem éri el a négyszög-kilométer térfogatát. Nem, hogy Boccaccio, vagy mondjuk inkább Maupassant, kisebb talentum volna a David Copperfield vagy a Madame Bovary írójánál. Azért mondom inkább Maupassant-t, mert, amit Boccaccio nem tett, ő regényeket is írt, s e regényei, noha fényesek, a novellái tökéletessége fokát meg sem közelítik. Nyilvánvaló, a különbséget a tehetségnek nem a foka teszi. Hát mi? Azt hiszem: a természete. Ami, ha igaz, más különbséget is foglal magában: a novella s a regény természete közt való különbséget.

Azt hiszem, ez a különbség valósággal meg is van s megtalálni sem nehéz. Próbálják meg egy igazi jó regény vagy egy igazi éposz meséjét epizódok, leírások s reflexiók elhagyásával kétszáz sorban elmondani; vagy próbálják meg egy igazi novellát vagy igazi drámát epizódokkal, leírásokkal, reflexiókkal s kitérésekkel egy kötetnyire megnyújtani: mindakét esetben azonos az eredmény. Az elsőnél azt gondolnák: ezt ugyan kár volt elmondani; a másodiknál meg egyszerűen megskalpólnák például Othellót, ha, mielőtt Desdemonát megfojtja, az ő méltóságosan rövid monológja helyett hosszú értekezést szavalna; ha, mikor fojtogatni kezdi, legördülne a kárpit s három fölvonásban valami mellékes cselekmény folynék le, míg végre a hetedikben bevégeződnek a *móritát*.

A *cselekvés* leírását zavarják a leírások, az epizódok s a reflexiók — míg egy *passzív* történetet érdekessé tesznek s megvilágítanak. Mellékességek híján ezért röviddek a *cselekvő* mesék — nagyterjedelmű előadásra pedig csak *passzív* cselekmények valók. A színpadon a leírást a kulissza helyettesíti, s reflexióknál a nézőközönség elaludna. Tehát a színpadra *cselekvés* kell, s a *dráma* szó, mint önök a gimnáziumból tudják, ezt is jelent, *cselekvést*. S nem törődve az iskolák kategóriáival, a verses vagy a dialogusos forma külső különbségeivel, én az eseményeket tárgyazó költői munkákat aktívokra és *passzív*okra osztanám; drámaiakra és epikusokra. Az idézett példák között: drámai a tragédia, a vígjáték s a novella, epikus

a regény, az éposz s az olyas szindarab, mint Az ember tragédiája. Az Arany János remek verses-novellájának, a Toldi Szerelmének egyik, azaz hogy egyetlen fogyatékosága éppen az, hogy, míg Arany János, haladva a korával, sőt a maga bölgyét nyomva rá, az époszt drámaivá tette, mégis epizódokkal s leírásokkal zavarja meg a gyors lepergést követelő cselekményt — gyönyörű dolgokkal, de fárasztókkal, mert helyükön nem valókkal. S így általában a novella s a regény közt azt a különbséget látom, hogy a novella hőse *cselekszik* valamit, a regény hősével pedig *történik* valami. A novella hőse egy kristály magva, amely az egész procezzust maga idézi elő s minden szál s minden sugár őbenne fut össze. A regényé pedig olyan, mint a folyam, aki lassu vándorlással keresi föl a legkülömbféle vidékeket, el-elkalandozik, meg-meg visszatér, mellékfolyókat vesz magába, míg elér a tengerbe: a házasságba vagy a halálba. A régi s a modern regény legfelebb annyiban különbözik, hogy akkor a romantika völgyein s ligetein áthömpölygő folyam volt, míg ma a Styx vize, s a lélek sötét alvilágát bujdosza végig. Ez okozza, a regénynek ez a *passzív* természete, hogy a modern regények hősei félbemaradt, energia nélküli való férfiak, vagy pedig még gyakrabban asszonyok. Mert hisz az asszony természetű fogva arra rendeltetett, hogy ő ne *cselekedjék*, hanem *történjék* vele valami.

*

A Malonyay hőse, az utolsó *Kerbastik*, ilyen *passzív* hős — s hogy a Heltai Jenő nyelvén beszéljek: inkább *passzív*, mint hős. Ha, akik e nagyon érdekes és irodalmi nagyjelentőségű könyvet megbirálták, boldogok, hogy orosz hatásokat mutathatnak ki benne; nekem sincs okom elvitatni, hogy igenis, a muszka írók, különösen Gogoly, Dasztojevszkij meg Turgenyev előszeretettel merülnek gyenge férfiak, *theóriakon* évődő félemberek lelke világába. De megteszi ezt a hipermodern D'Annunzio is, és megtette a mi nagy ősünk is: Kemény Zsigmond, anélkül, hogy ezzel a nemzetüket tagadnák meg.

A Malonyay regénye, ahogy a meséjét újra át gondolom: széles alapon megkezdett, szigorú indukcióval s lelkiismeretes logikával megírt tanulmány a tehetetlenségről. Nem emlékszem művészi munkára, amely ezt a kínos, de érdekességénél fogva költői földolgozásra jogosult témát ilyen teljesen, ilyen kimondottan, határozottan, világosan és következetesen fejtette volna ki — kifejtette volna, hogy ismét összealkossa. Maga a regény meséje valóságos experimentum in anima vili. Ismerjük a tehetetlenség átkát: azt, hogy a képességei csak rudimentumok; nem elég gyengék arra, hogy vágytalanok volnának, de nem is elég erősek, hogy kielégülhetnének. Eped az élet után, de képtelen élni. Ilyen az utolsó *Kerbastik*, egy ősrégi francia nemes-familia késő sarja: hereditárius, degenerátus, akire az ezer esztendőn át elpocsékolat materiából izmok már nem jutottak, csak betegesen érzékeny idegek. A regény elején Malonyay fölállítja a tézist. A kis doktor, aki itt nyilván az életet személyesíti meg, lelkére beszél a fiatal embernek: ami vágyad van, elégítsd ki, különben megfulladsz bele. Érvényesülni akarsz: menj emberek közzé. Hangulataid vannak: alakítsd ki őket képen vagy írásban. Szerelemre vágyol: ne kerüld az asszonyt. Mellette van a pap, az egyház fia, aki meg nyilván az életre való képtelenséget perszonalifikálja, s egyre arra int: mondj le. Ezekután megindul a bizonyítás: ez erőtlenségem mindegyikével megpróbálkozom, s mindegyik kudarcot vall. Először az emberek: a szegény fiu nem hogy uralkodnék rajtuk, de a saját lakájai is a nyakára nőnek. Aztán a művészi hajlandóság: írásban soha sem jut tovább homályos hangulatoknál, képirásban egy bizonytalan tónusnál. Aztán az asszony — hogy ez a

kísérlet mint végződött, azt megmondja maga a tenyeres-talpas parasztemyecske: »Ezért ugyan kár volt idefárasztani az embert.« S végre a fantómok világa: a testetlen hős beleszeret egy neki való asszonyba, egy testetlen képbe, egy pasztell-arczmásba — de még e mögött is megtalálja a gyűlölt életet, egy férfi arczképét, aki ezt az asszonyt igazán ölelte. Órült dühvel zuzza be a kép üvegét, vérző ököllel rogy össze ájultan, s alétsága közben a sebe annyira megüszkösödik, hogy a karját tőből le kell vágni. A testnek ezt a megcsonkítását nyilvánvalóan szimbolumképpen tette ide Malonyay: ez a test nem számít, ez az ember az élet számára elveszett.

E kifejtés után jön az összealkotás. A krízissel befejeződött a bizonyítási láncolat: a hős valóságos kísérletek után győződött meg arról, hogy ő teremteni nem tud, tehát nem való az életbe, amely éppen teremtésből áll, az öröklött s a szerzett képességek beépítéséből és továbbadásából. Mit tegyen hát? Megölje magát? Nem. A természet az ő végtelen gondosságában ilyen lelkek számára is talált munkát: a tehetősékek az élet, a tehetetleneké az emlékezés, azoké a haladás, ezeké a retrospexis. A regény egyik legsikerültebb fejezete, melyben Malonyay Taine nyomán egyenesen az aumali herczeggel mondatja el ezt a theóriáját: »Őn azt kérde tőlem, mon cher Cousin, hogy hát mire valók akkor a fajok vén főinak a csenevész végső hajtásai? Megmondom. Mit tesz az öreg ember? Leül, s alkonyodó szemével, de egy már átélt nap tapasztalatainak leszűrődött bölcsességével tekint végig élete visztáján. Mi a fajunk visztáját néztük hát végig... Az idegeink betegebbek, hogysen teremteni tudnánk; de éppen beteges finomságuknál fogva kiválóan alkalmasak az analízisre. »Mi vagyunk vérünknel fogva az elmúlt koroknak, ha nem is leghivatottabb történetírói, de leghivatottabb anyagpreparálói.«

Gondolkodó ember számára az a legnagyobb bók s a legnagyobb elismerés, ha a gondolatait megértik s a szándékait kapiskálják. A magam részéről ennek a tőlem telhető legnagyobb elismerésnek igyekeztem jelét adni. Egy képben tudnám egybefoglalni a kutatásai eredményét: a tehetetlen ember olyan, mint Dalton volt, a színvakságnak maga is színvak theoretikusa; meg tudja csinálni a fogyatkozása teóriáját, de e fogyatkozásokon segíteni nem tud. Sajnálom, hogy a könyv érdekes megfigyeléseit nem sorolhatom föl apróra, csak azt a bántó, de életből ellesett momentumot emelem ki, hogy a szerencsétlen kitagadott az apjában még látja a fajtája energiájának utolsó, már szintén beteges föllobbanását, s a féltékenység s az irigység gyűlölségével gyűlöli az ő személyében az elérhetlent. Az ilyes vonások nem alkalmasak arra, hogy egy minden inkább, mint degenerátus, inkább mulatni, mint gondolkodni szerető közönség, s az annak hizelkedő kritika e könyvet hosszánával fogadja. De Malonyay bizonyára tudja, hogy aki ujat csinál s nem mindennapit, annak ki kell bőjtölnie a maga idejét s a maga közönségét. Nekem az a legfőbb kifogásom, hogy e regény, amely kifogástalan, szinte mathematicze pontos levezetési sor, olyan kevéssé megépített munka. Például mingyárt az elején nagy aplommbal mutat be egy csomó jól megrajzolt embert, akikre épp ezért tovább is kíváncsiak vagyunk — anélkül, hogy ezek aztán később előfordulnának. Ez megjárja a matematikában, ahol segítségül szorzónak veszek egy mennyiséget, hogy aztán, ha már szükségem nincs rá, osztással megint kidobjam. De nem a művészi munkában, ahol, nem isméteihetjük eléggé, a személyek vagy események nem segítők, hanem okok vagy okozatok, mint ahogy az épület egy-egy téglája a többi támogatva s a többi támogatottan egybefügg az egészszel. Külömben

az egész könyvön olyan kegyetlen irónia vonul végig, mintha a szerző kézzel-lábbal tiltakoznék az ellen, hogy az olvasó őt, isten ments, a hőseivel azonosítsa. Nem utolsó ötlet az sem, hogy a tehetetlenség számára kerek e világon csak egy azilumot talál: az akadémiát.

Még csak egyet. Az *Utolsó* nyelve sok szerencsével igyekszik arra, hogy precíz legyen és kifejező — nohá, mint a legtöbbünké, tagadhatatlanul idegenszerű. Még idegenebb, hogy a regény Franciaországban történik, francia motívumokkal. A nemzeti eszme házörzői bizonyára nem késnek majd Malonyayt egyszerűen hazáárulónak deklarálni. Pedig a dolog nagyon világos: a degenerátusnak ezt a tiszta típusát az író csak ott találhatta, ahol a legrégebb idők óta egyfolytában fejlődő kultúra ilyen beteg kinövéseket is produkál. A mi kétszáz évenként megújuló és fölfrissülő kulturánk és fajtánk, hála istennek, messze van még ettől az állapottól. Nem mondom, hogy az ilyesmi minálunk lehetetlen, — sőt a regény nem egy lapján mintha egy itthon is ismerős halavány profil kísértene... De a bizonyításhoz lehetőleg egyszerű adatok kellene, s ezeket az ősi francia nemesség, a breton világ zord milieuje a legbővebben szolgáltatja. Bizonyos, hogy Malonyay egy irányban s egy lépéssel tovább vitte a mi elhanyagolt regényirodalmunkat, s e lépésével új területet hódított el a számára. Az ilyen terjeszkedés pedig az ő parciális hazáárulásánál nagyobb bűnököt is jóvátesz — hiszen Faust még a szegény Margiton elkövetett gazságait is megváltotta azzal, hogy egy darab földet elhódított a tengertől.

Tar Lőrincz.

Apponyi Albert gróf beszédel. Érdeklődéssel vártuk s érdeklődéssel fogadjuk a két testes kötetet, mely Apponyi Albert gróf politikai működésének irodalmi nyeresége. 1872-től 1895-ig a kiváló politikus és az eleven szó mestere nagy változáson ment át, melyről a beszédek kronologikus sorrendje is tanuságot tesz. Előszavában bizonyos bátorlansággal ehleksi meg a gróf beszédeinek irodalmi értékéről s különösen nyelvezete miatt tart a megrovó kritikáról. Hát amennyire a nemes gróf beszédeit ösmerjük, ez aggodalma nem alap nélkül való s ezen — tartunk tőle — nem segített Benedek Elek barátja sem, aki szives volt az »irályi simitást« végezni. A két súlyos kötet Singer és Wolfner kiadásában jelent meg, tíz forintért kapható. Azt hisszük, megjelenésük inkább politikai, mint irodalmi esemény, de lesz alkalmunk az utóbbi szempontból is velök részletesen foglalkozni.

SZINHÁZ.

Rika.

(Eredeti operette 3 felvonásban. Irta: Márkus József. Zenéjét szer-zette: Szabados Béla. A népszínház premiéreje.)

Ha egy irodalmi bookmakertől azt kérdezné valaki, hogy mi a holt bizonyosság, ez az ur bizonyára azt felelné:

Holt bizonyosság az, hogy a magyar operette-irodalom átkozottul gyöngé lábón áll.

Az irodalmi bookmakernek igaza van; ami eredeti magyar operette-szöveget eddig alkottak, az fölöttébb kezdetleges és szomorú volt. Annál nagyobb örömmel üdvözöljük tehát Márkus Józsefet az operette terén, ime végre egy profzionatus író, aki egy mulatságos mese megcsinálásával és több mulatságos ötlet alkalmazásával próbál lendületet adni az operette-irodalom sorsának.

Rikában — ez az operette czime — Márkus József, akinek szellemes csevegéseit, poétikus novelláit és jókedvű

ötleteit immár évek óta nagy örömmel élvezzük, nem akarta a régi hagyományokat a sarkukból kiforgatni, nem akarta operettjét egyes irodalmi gourmet-k izlésétől függővé tenni, hanem igyekezett benne megtartani a népszínházi nézőközönség követeléseinek és izlésének átlagos nivóját. Így egy meglehetősen sablonos dolog keletkezett ugyan, de ennek a sablonnak a keretében bőséges alkalma akadt az írónak arra, hogy egyéni szeretetreméltóságát, költői lelkét és vidám ötleteit belevigye ebbe az alkotásába. A főpróba szigorú közönsége — szigorubb, mint a première — a maga jókedvű lelkesedésével, kaczagásával és tapsaival élénken bizonyította, hogy a szerző nagyon szerencsésen választotta meg munkájának a hangját és ravasz furfanggal gondoskodott arról, hogy a közönség egy pillanatig se unatkozzék. Szent igaz, hogy mi, kollegái *Márkus* Józsefnek, akik jól ismerjük az ő elsőrendű képességeit — valamivel többet vártunk tőle, de az igazság a *Márkus* részén van, ő nem a kritikuskoknak, hanem a közönségnek irt darabot és ahol a közönség mulat, ott minden rendben van.

Hát a főpróba közönsége tényleg pompásan mulatott a *Rika* megpróbáltatásain. *Rika* ugyanis egy cigányleányból uri dámává átalakult naiv teremtés, akit előkelő lóköltők a vagyonától megfosztanak és aki az előadás végén egy *Laczi* nevet viselő cigányprimásnak esküszik örök hűséget. Persze ezt a dióhéjat, amelyben a mesét elmondtam, különféle epizódok aranyfüstje vonja be: a menázséria-tulajdonosból lett grófnak és kedves családjának hihetetlen kalandjai, az el- majd visszacsapott polgármester érzékeny története, elannyira, hogy a legérzelmesebb és legpolitikusabb jelenettől a legvidámabb és legmulatságosabb mozzanatig az egész darab folyton 85—90 atmoszférai feszültségű érdeklődésben tart minket...

Nagy dolog a jókedv. És *Márkus* József vidám szövege fölé *Szabados* Béla jegyzett ugyancsak vidám hangjegyeket. Az érzelmes és vidám, de mindig egyformán finom melódiák egymást érik a muzsikában, amelynek egy néhány száma előreláthatólag huzamos ideig fogja élvezni a népszerűség összes gyönyöreit.

A főpróba publikuma természetesen a *Rika* személyesítőjének: *Küry* Klárának adózott a legviharosabb tapsokkal. A művésznő ezuttal nemcsak az ő mély, igaz belsőseges játékával tudott frappans hatásokat elérni, hanem egyes apróbb külsőségekkel is növelte szerepének érdekes voltát: fekete parókat tett föl, cigányos dialektusban beszélt stb. stb. Dalait ismert művészetével énekelte el és úgy hisszük, a pajkos *Mókus-kuplé* csakhamar szenzáció s nevezetesség lesz mindenfelé.

Mellette *Kassai* Vidor játszotta egy detektív szerepét az ő vérfagyasztó komikumával Maradhat-e szív hidegen, amikor *Kassai* nyílt színen harisnyát köt? *Németh*, *Solymossy*, *Bárdy* Gabi és *Csatai* Zsófi teljes erővel és jókedvvel igyekeztek szerepeiket sikerhez segíteni és olyan szapora tapsoknak már régen nem voltunk tanúi, mint amilyenek azon a főpróbán léptennyomon fölhangzottak.

Amikor *Márkus* Józsefnek a biztató kezdetéhez szerencsét kívánunk, meg vagyunk arról győződve, hogy ő legkevésbé sem állapodik itt meg, hiszen ez csak afféle tapogatózás volt, hogy a színpad sikamlós deszkáin meg tudna-e állni? És egy újabb darabjában bizonyára fejlődtebb izléssel, értékes és érdekes tapasztalatokkal gazdagodva fogja az annyira szomorú víg műzsát szolgálni.

Édes istenem, olyan szép dolog másoknak néhány mulatságos pillanatot szereznii és olyan kevesek azok, akik ezt a kellő jókedvvel és a kellő előkelőséggel meg is tudják csinálni.

Ichor.

KÉPTALÁNY.

HETI POSTA.

Ártatlan női lélek. A mindentudó a tudója, mennyi az igazság szeretetreméltó levelében, melyet e sorok boldogtalan írójához intézett. De hogy mennyi ártatlanság lakozik a Nagyságod lelkében, azt levele elolvasva után ő is meg tudja mondani. Az első hó szüzi fehérsége diszítse örökre hattyuhabos párnáját!

M. Sziget. Bella. Sajnáljuk, sem az arcképet nem adhatjuk, sem a lapot. Az elsőt, mert nem vagyunk olyan szegények, a másikat, mert nem vagyunk olyan gazdagok.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: **KISS JÓZSEF.**

Főmunkatárs: **KÓBOR TAMÁS.**

Foulárd-selymet 60 krtól 3 frt 35 krig méterenként — japáni, chinai, stb. a legújabb mintázattal és színekben u. m. fekete, fehér és színes **Henneberg-selymet 35 krtól 14 frt 65 kr méterenként** sima, csikos, koczkázott, mintázottakat damasztot stb. (mintegy 240 különböző minőségben és 2000 szín és mintázattal stb. **postabér és vámmentesen a házhoz szállítva és mintákat küld postafordultával: Henneberg G. (cs. k. udvari szállító) selyemgyara Zürichben.** Svájcba címzett levelekre 10 kros és levelezőlapokra 5 kros bélyeg ragasztandó. Magyar nyelven irt megrendelések pontosan intéztetnek. 2

Zongorákat és pianókat vásároljunk ott, ahol minden tekintetben megnyugtató garanciát kapunk. Mint ilyen bevásárlási forrást leginkább ajánlhatjuk **Keresztély Sándor (KLINGER)** minta-zongoratermet Budapesten, Váci-körút 21. sz. (Ipar-udvar.)

Összes gazdasági gépek

GŐZCSÉPLŐK.

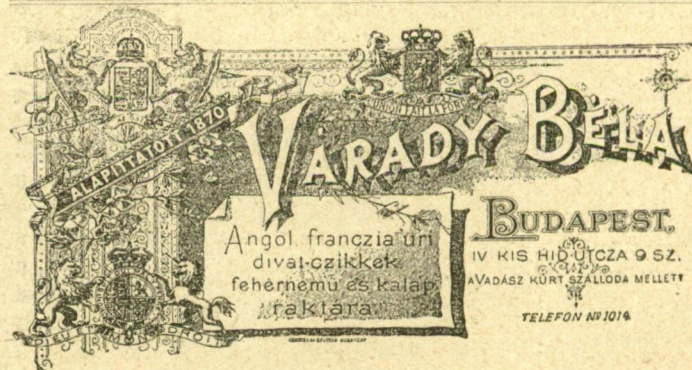
☛ Szigoruan a magyar gazdasági viszonyokhoz alkalmazott saját gyártmányok. ☛

Az összes gazdasági gépeket tartalmazó árjegyzékkel, szakbavágó felvilágosítással és tanácssal, árak és feltételek közlésével szívesen és díjmentesen szolgál az

ELSŐ MAGYAR

Gazdasági Gépgyár Részvénytárs.

Gyártelep: Budapest, Külső váci-út 7.

KÉSZIT FÉRFIRUHÁKAT MÉRTÉK SZERINT.

NÉPSZINHÁZ ELŐADÁSA

☞ őszől ☜

otthon hallható.

TELEFON

HIRMONDÓ

KEREPESI-UT 22. SZÁM.
ELŐFIZETÉS NÉGY ÓRA

6 frt.

MAGY. KIR.

OPERA ZENÉJE

őszől otthon hallható.

Berendezés díjtalan.

A magyar keramiai gyár részv.-társaság

BUDAPESTEN

ajánlja Rost Ottó mérnök és a keramit feltalálójának személyes vezetése mellett gyártott, általánosan kitűnőnek elismert és ugy kocsit, mint járdá és udvar burkolási czélokra felette alkalmas

keramitköveit és keramitlapjait.

Kívánatra a keramit burkolásával járó munkálatok is elvállaltatnak. Részletes árjegyzékkel és költségvetéssel szívesen szolgál

Az igazgatóság.

IRODA: VI., Andrássy-ut 30. szám. } Telefonszám 931.
GYÁR: X., Kőbánya, Maglódi-ut. } Telefonszám 45-54.

Festő Árpád óriás körképe
A magyarok bejövetele
*Látható az Andrássy-ut végén a Városligetben.
reggel 9-től este 8-ig; az emlékműnél*

A városligetbe menő villamos-kocsik végállomása.

EGY MILLIÓ

1.000.000 korona nyerhető a legszerencsésebb esetben

az
államilag jövähagyott

Magyar osztálysorsjátékon

melynek

**nagy
nyereményhuzása**

1895. december 6—14-ig ejtetik meg.

Vétel-sorsjegyek:

1 egész 40 frt 1 tized 4 frt
1 fél 20 „ 1 huszad 2 „

(Portó fejében 5 kr., ajánlott levélért 15 kr. és nyereményjegyzékért 10 kr. fizetendő.)

Ajánlja és szétküldi postautalvány ellenében vagy utánvétellel is

NYEREMÉNEK

1 jutalom	à 600000	korona	=	600000	korona
1 nyeremény	à 400000	„	=	400000	„
1 „	à 200000	„	=	200000	„
1 „	à 100000	„	=	100000	„
1 „	à 50000	„	=	50000	„
2 „	à 20000	„	=	40000	„
2 „	à 15000	„	=	30000	„
4 „	à 10000	„	=	40000	„
10 „	à 8000	„	=	80000	„
27 „	à 6000	„	=	162000	„
100 „	à 2000	„	=	200000	„
200 „	à 1000	„	=	200000	„
1150 „	à 200	„	=	230000	„
20000 „	à 100	„	=	2000000	„
21499		nyeremény	=	4332000	korona

Heintze Károly BUDAPEST,
Szervita-tér 3. szám

főelárusító.

Sürgöncyzim: Lottoheintze Budapest.

☞ Hogy a tisztelt közönség különböző számú több sorsjegy birtokában nagyobb nyereménykilátásokhoz jusson, — öt, vagy ennél **több** sorsjegy bevásárlásánál a sorsjegyeket egymástól teljesen eltérő számokat állítok össze tetszés szerinti egész, fél, tized és huszad sorsjegyekből — a fenti árákon.

Szép kammgarn-szövetek, duplaszéles, legjobb minőség, minden színben	52	„
Rendkívül szép, duplaszéles crep kammgarn-szövetek leginkább fekete és tegetthoff-kék színekben, legjobb min.	55	„
Duplaszéles, tiszta gyapju, angol divat-cheviot	60	„
Duplaszéles, tiszta gyapju, angol divat-cheviot	65	„
Finom, duplaszéles, tiszta gyapju, divatos nyári gyapju-szövet selyemmel, kiváló minőségű, 150 darab kizárólag drapp alappal raktáron	63	„
120 cm. széles, különösen czélszerű, mintázott cheviot	48	„
120 cm. széles, nagyon jó cheviot	50	„
120 cm. széles nagyon jó hölgyposztó minden színben	58	„
120 cm. széles, szép angol divat-szövetek	62	„
120 cm. széles, szép tiszta gyapju, angol-szövetek	66	„
120 cm. széles, himalaya gyapju-szövetek nagyon jó minős.	78	„
128 cm. széles, rendkívül szép, tiszta gyapju, diagonál kammgarn-szövetek, kitűnő minőségben, fekete és minden divatszínekben (rendkívüli occasio)	85	„
Voiles, tiszta gyapju, legjobb francia minőség számtalan remek mintákban	36	„

Taffetas rayé ujdonság, tiszta selyem	1.50	„
Selyem-Bengaline Façonne, remek minták	94	kr.
Fekete tiszta selyemszövetek „Brocatelle Façonné“	95	kr.
„ „ „ „ „ „	frt 1.10	„
Bársonyok minden színben 60 krtól feljebb.		
Selyem peluch-ok minden színben	frt 1.10, 1.40.	

Levantine a legujabb mintákban	métere 15, 19, 20	kr.
Levantine legjobb minőség és legszebb mintákban	„	26 „
Atlas satin-ok a legizlésebb mintákban	„	36, 40 „
Zephir, kedvelt, jó minőségben	„	35 „
Batist-ok, francia minőség, remek mintákban	„	30, 35 „

Barket és flanel-cartonok nagyon jó minőség és szép mintákban métere

19, 24, 28, 32, 35, 40, 45, 52	kr stb.
--------------------------------	---------

Továbbá még megemlitendők:

Eredeti angol és francia divatszövet ujdonságok, 120 cm. széles, métere frt 1.—, 1.20, 1.45, 1.50, 1.55, 1.75, 1.95, 2.20, 2.80, 3.—, 3.50, 3.75, 4.60, stb.

Cheviot-Diagonál, minden színben 120 cm. széles

métere 80	kr.
-----------	-----

Flanell imprime, legfinomabb francia minőség

„	65	kr.
---	----	-----

Vidékre dús választéku minták és képes karácsonyi diszlapok készséggel ingyen és bérmentve küldetnek.

Minta-rendeléseknél tisztelettel kéretik a szövet minőségét megközelítőleg megjegyezni.

Kessner D. áruház

Bécs, VI., Mariahilferstrasse 81—83.

Pincze, földszint, félemelet, első emelet.

Nagy választék

YRNA ÉS PERZSA NYEGEK BEN

kiváló minőségű

Ebergassingi csomózott (Knüpfér) szőnyegek.

Továbbá minden egyéb nemű szőnyegek, futó-szőnyegek, cocos futók,
cocos lábtörölők, diván-takarók és angora bőrök,

ugyszintén

BUTORSZÖVETEK,

ugymint: szalon-, uri-, ebédlő- és hálószobáknak legújabb styl szerint; ágy-, asztal-, flanell-, kocsi- és
utazó-takarók, minden minőségben.

Függönyök és portiérek,

PAPIR-KÁRPITOK.

Mindent úgy a legegánsabb, valamint a legegyszerűbb kivitelben, legolcsóbb árak mellett ajánlanak

FŐRAKTÁR:

Haas Fülöp és Fiai

FIÓKRAKTÁR:

Budapest, Gizella-tér 1. sz.

magyar kir. udv. szállítók.

Kossuth Lajos és Ujvilág-utca sarok
(Országos Kaszinó palota.)

MAGYAR FÉM- és LÁMPA-ÁRU-GYÁR

RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG.

Budapest.

Kőbánya.

PETROLEUM-LÁMPÁK

a legegyszerűbb kivitelből a legpazarabbig.

Heumann M.-féle szab. Villamlámpák

a létező legjobb petroleum-lámpák.

Unicum-lámpa a legcélszerűbb használati lámpa.

LÉGSZESZCSILLÁROK, FÉM- ÉS DISZMÜTÁRGYAK.

Valódi király-olaj. Legjobb biztonsági petroleum.

RAKTÁRAK BUDAPESTEN:

V., Gizella-tér 1. szám, Haas-palota.

VI., Teréz-körut és Király-utca sarkán.

X., Jászberényi-ut.

POZSONYBAN: Lőrinczkapu-utca.

